

Járművek és motorok hő- és áramlástanai rendszerei

7. Előadás

Károsanyag kibocsátás

Tematika

- 1. Károsanyagképződés a motorban
- 2. Emissziós előírások
- 3. Mérési eljárások
- 4. Kipufogógázkezelési eljárások

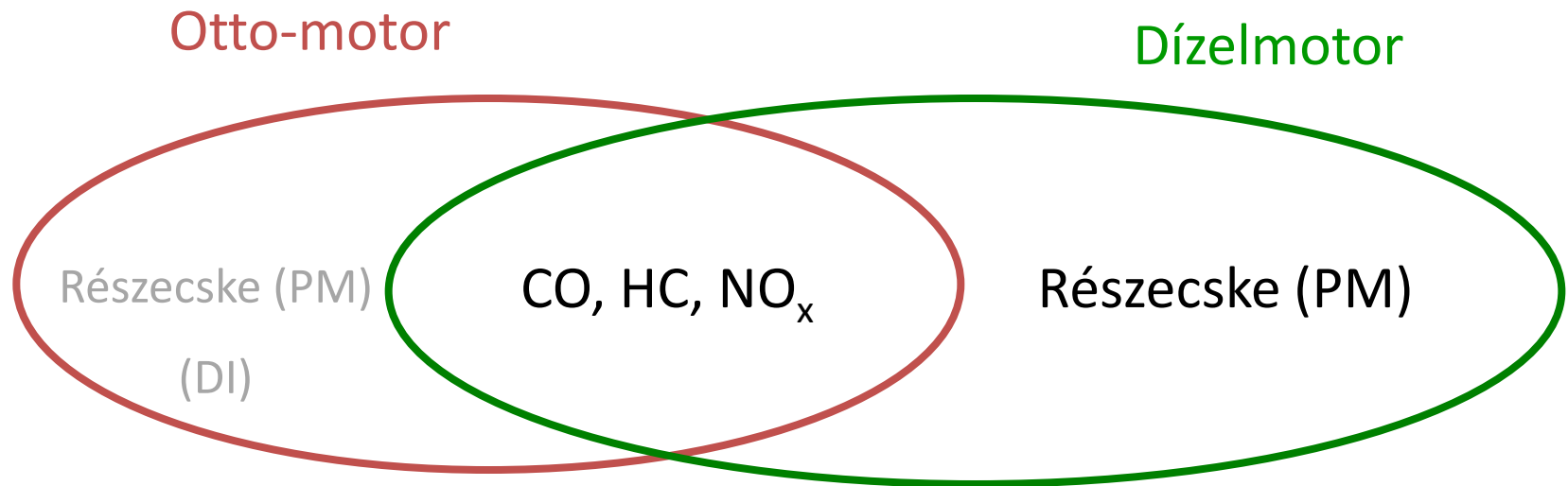

- Nem törzsanyag

1. Károsanyag képződés a motorban

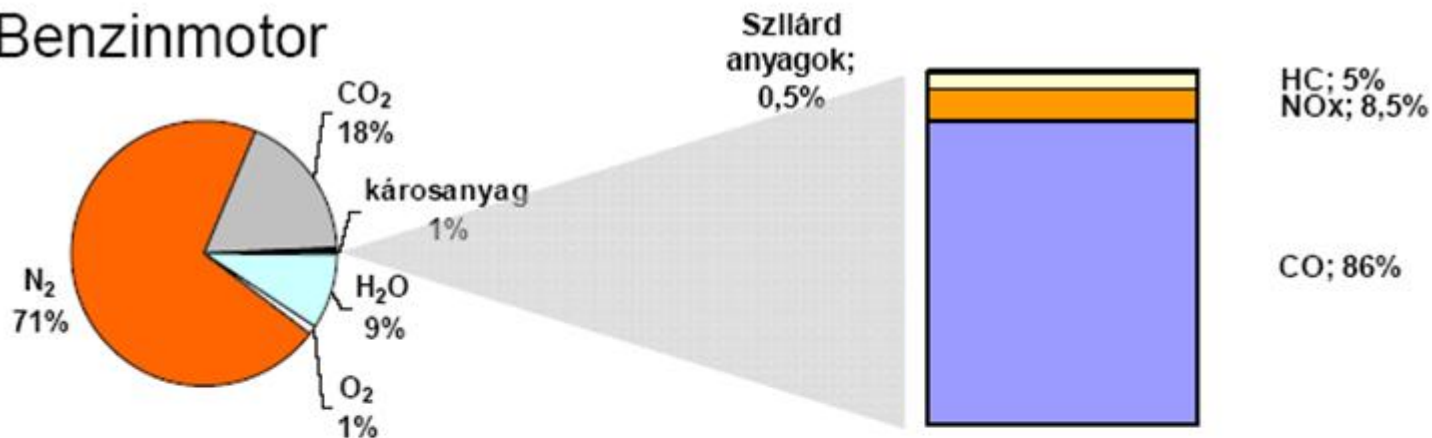
- Az égésfolyamat nem ideális termodinamikai körülmények között zajlik le:
  - Nem homogén a keverék
  - Kémiai reakciók lezajlására nincs elég idő
  - Nem egyenletes a hőmérsékleteloszlás a hengerben
- A nem teljes égés és a másodlagos reakciók egyik mellékterméke a keletkező károsanyag

Diesel- és Otto-motorokban keletkező károsanyagok

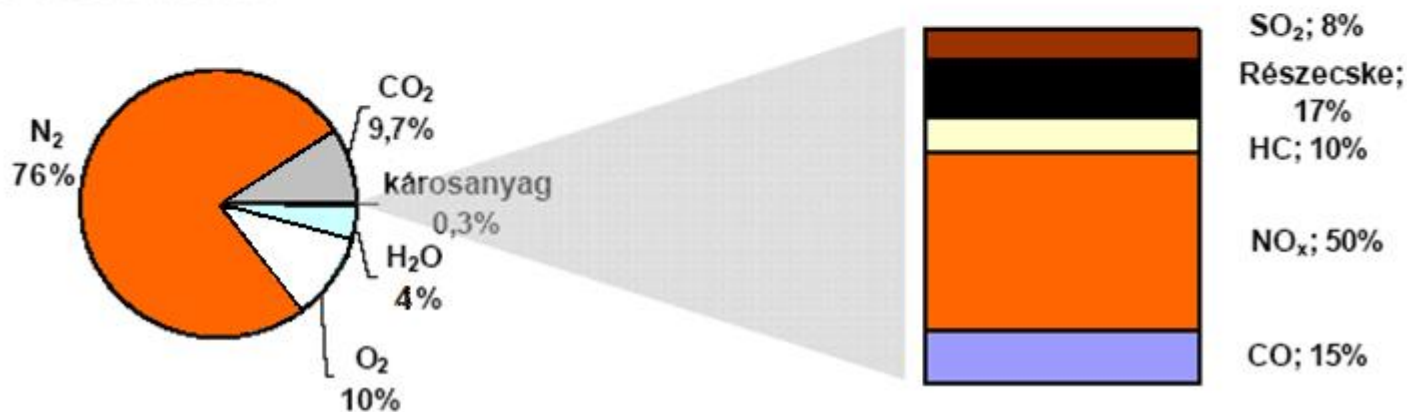

Egyes Diesel- és Otto-motorokban keletkező károsanyagok részarányai

Benzinmotor

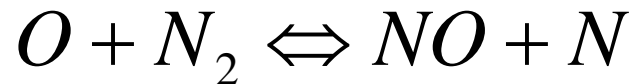
Dízelmotor

Diesel ma kénmentes

Nitrogén-oxid(ok) keletkezése

- Nitrogén-oxidok (NO_x)
  - Termikus úton: magas hőmérsékleten az O_2 molekula disszociál, aktív O atomok lépnek reakcióba N_2 -vel. Nagyobb része a lángban keletkezik

Nitrogén-oxid(ok) keletkezése

- Prompt NO képződés: szénhidrogén aktív gyökök oxigén hiányában N_2 molekulával is reakcióba lépnek $\rightarrow$ HCN, CN $\rightarrow$ oxidációjuk során NO keletkezik.

Nagyságrendekkel kevesebb prompt NO képződik, mint termikus úton. Csak akkor fordul elő, ha a lángban helyi oxigénhiány alakul ki a lángfront kezdeti szakaszában.

- N tartalmú tüzelőanyagból (ált. nehézolaj esetén)

Nitrogén-oxid(ok) keletkezése

- Keletkezés feltétele Otto-motoroknál:
  - Légviszony (λ): $\lambda=1,1$ -nél van a maximum. Alatta kevés az oxigén, felette csökken a csúcshőmérséklet
  - Előgyújtás növelésével az égés a FHP-hoz viszonyítva korábban kezdődik → csúcsnyomás nő → csúcshőmérséklet nő → nagyobb NO kibocsátás
  - Kipufogógáz visszavezetés: min. 15-20% visszavezetéssel jelentősen csökkenthető NO kib.

Nitrogén-oxid(ok) keletkezése

- Diesel-motoroknál:

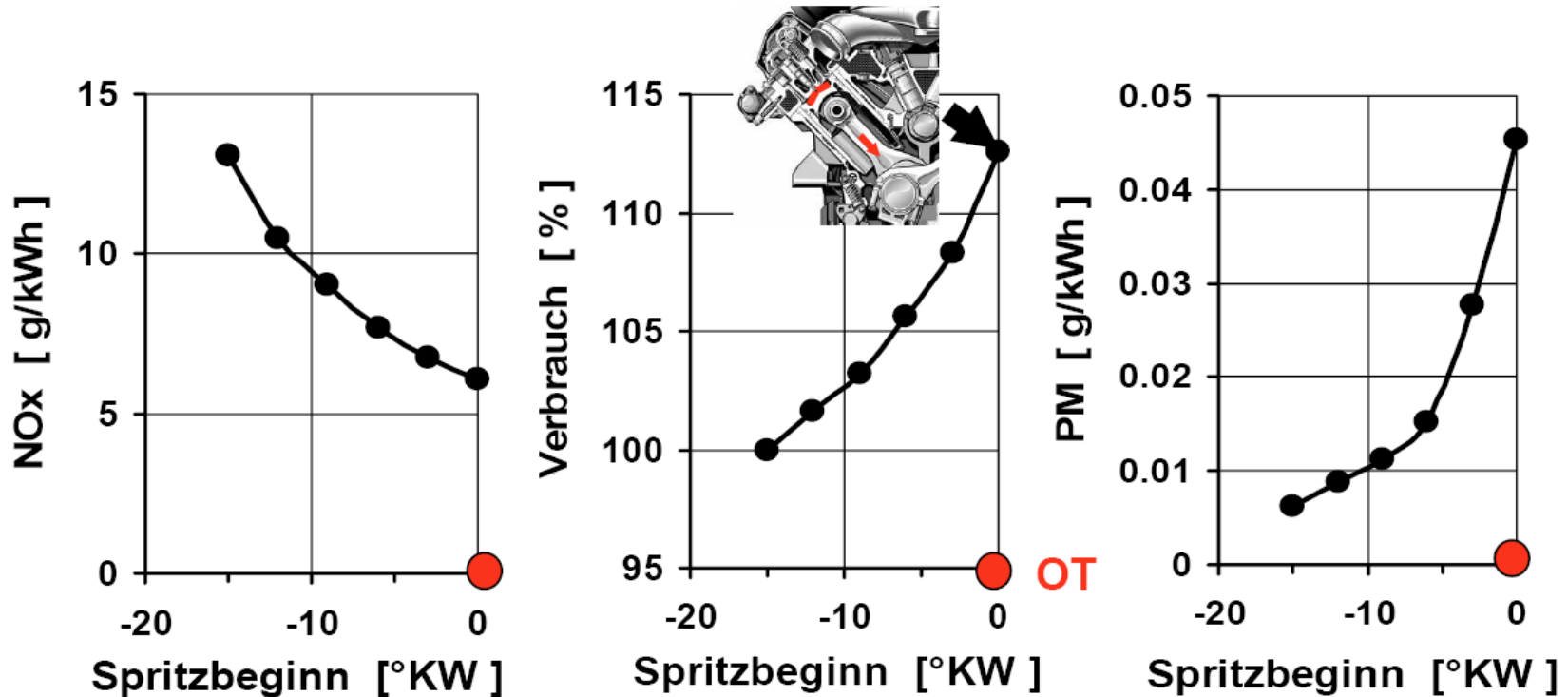
- Befecskendezés kezdet: később → később kezdődő égés → alacsonyabb égési csúcshőmérséklet → kevesebb NO képződik (nő a fajlagos tüzelőanyag-fogyasztás).
- Kipufogógáz visszavezetés: hőmérséklet csökkentés érhető el bizonyos üzemállapotoknál.
- Az légf felesleg miatt itt a NO továbboxidálódik NO₂-vá (kb. 25-30%-a)

Nitrogén-oxid(ok) keletkezése

- Az előbefecskendezés hatása a fogyasztásra, NO_x és a korom kibocsátásra

($B \times H = 130 \text{ mm} \times 150 \text{ mm}$, $n = 1420/\text{min}$, $p_{\text{me}} = 20,5 \text{ bar}$)

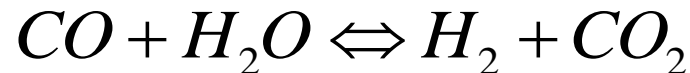

CO keletkezése

- Szén-monoxid keletkezése (CO)
  - Közbenső lépés a szénhidrogének oxidációs folyamatában,
  - CO egy a képződésénél lassabb reakció során oxidálódik CO₂-vé
$$CO + OH \Leftrightarrow CO_2 + H$$
  - Tüzelőanyag oxidációjának mértéke függ:
    - Oxigén koncentráció,
    - Gáz hőmérséklete,
    - Reakcióhoz rendelkezésre álló időtől (ford.szám)
  - Legfontosabb tényező: *légfelesleg tényező* (dús keverék → oxigénhiány → tökéletlen égés).

CO keletkezése

- Benzinmotor
  - Esetenként dús keverékekkel üzemelnek (teljes terhelés, gyorsítás, hidegindítás) → jelentősebb CO kibocsátás.
- Dízelmotor
  - Mindig légtfelesleg van → jóval kisebb CO emisszió.
- Víz-gáz reakció, koncentrációméréshez:

HC keletkezése

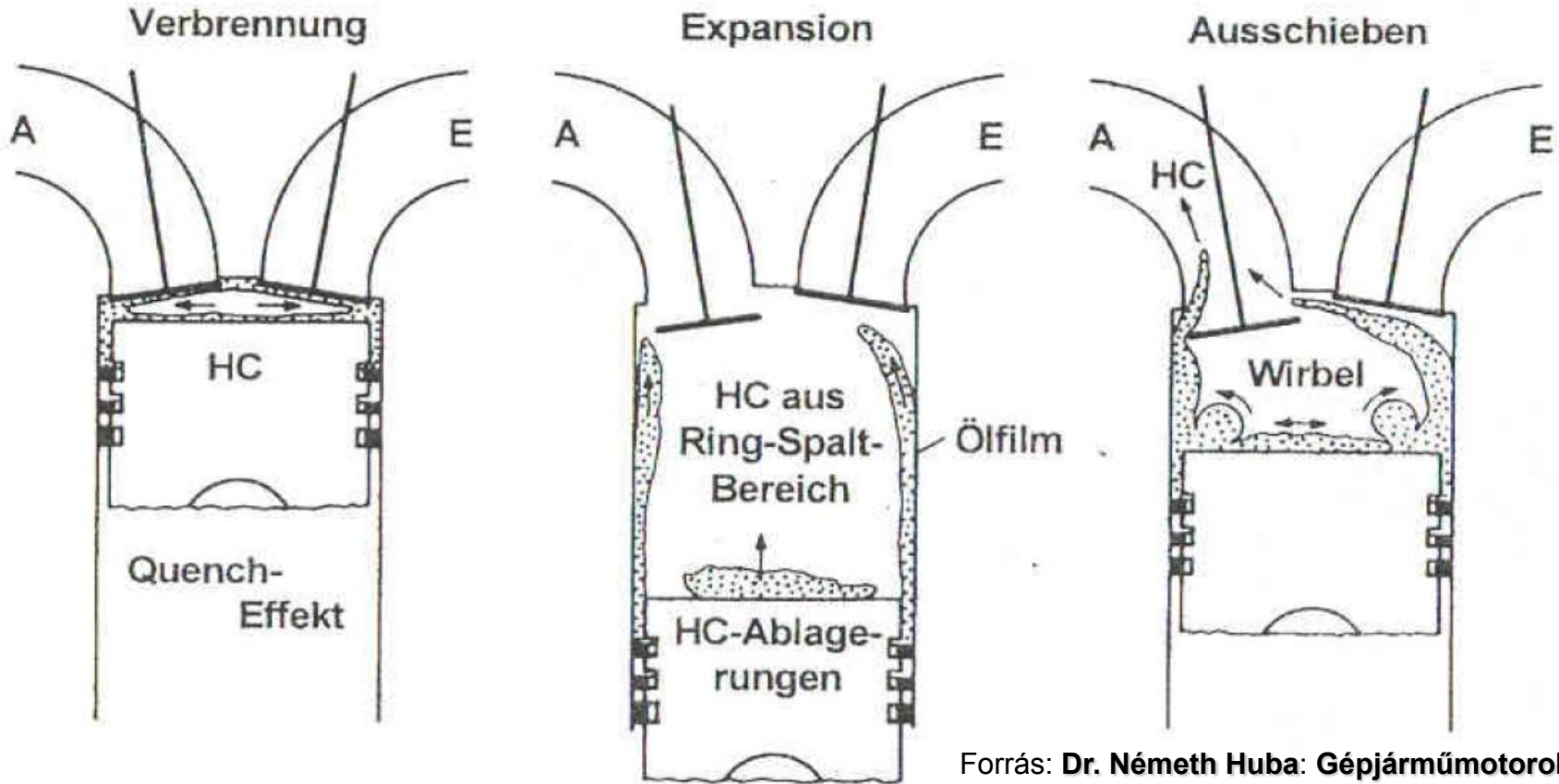
- Szénhidrogének (HC)
  - Sokféle eltérő tulajdonságú szerves vegyület
  - Aktív szabad gyökök reakciói kombinálódnak (dehidrogénezés, izomerizációs folyamatok) → különböző formájú oxidálódott szerves vegyületek (pl.: keton, aldehidek)
  - Lángkialvás: hőelvonás → visszaalakítja a lángban képződött aktív gyököket (köztes vegyületek maradnak)
  - kenőanyag abszorpciós és deszorpciós hatása
  - Szénhidrogén-emisszióknak csak egy részét adják az elégetlen tüzelőanyag részek, a kenőolaj és a tartályból párolgó tüzelőanyag is hozzájárul

HC keletkezésének okai

- Benzinmotor
  - Tökéletlen égés inhomogenitás miatt
  - Gyújtáskimaradás
  - Lángkialvás
- Dízelmotor
  - Falról párolgás
  - Túlságosan dús keverék az öngyulladáshoz vagy a láng terjedéséhez
  - Koromrészecskék felületén adszorpció

HC keletkezése

- HC emisszió keletkezésének helye az égéstérben

Forrás: **Dr. Németh Huba: Gépjárműmotorok II.**
Belsőégésű motorok égésfolyamatai

Korom keletkezése

- Részecske (korom) emisszió képződése
  - Első fázis: részecskék kialakulása a tüzelőanyag-molekulák átmeneti oxidációja során.
Kiinduló vegyületek: telítetlen vegyületek (acetilén és policiklikus aromások - PAK) → krisztallitok (0,001 μm)
  - Második fázis: részecskék növekedése
Koaguláció: felületnövekedés → különböző vegyületek kötődnek a gázfázisú anyagokból a részecskékre → tömegnövekedés
  - Harmadik fázis: halmozódás
Agglomeráció: Részecskeláncolatok, aggregátumok létrejötte

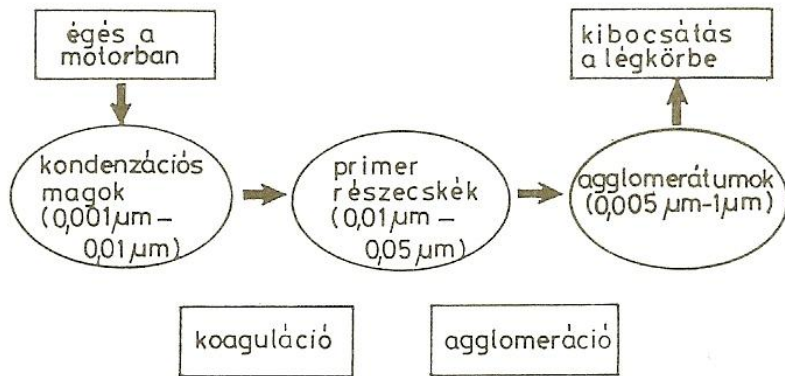

Korom keletkezése

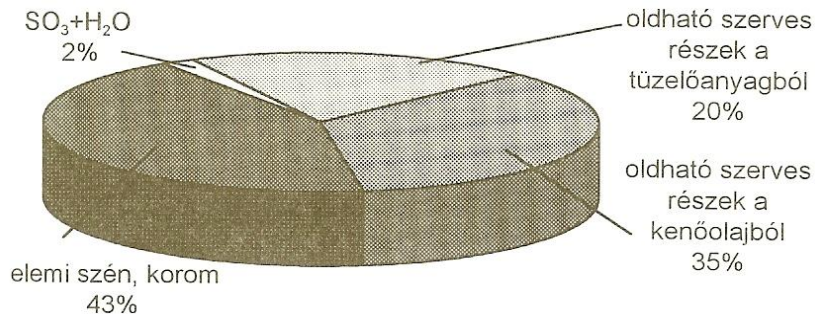
- Benzinmotor:
  - Adalékolt vegyületekből (ólom) ill. kéntartalomból (szulfátok)
  - Extrém dús keverék esetén
  - Közvetlen befecskendezésnél
- Dízelmotor:
  - Nagyságrendekkel nagyobb koromkibocsátás
  - Közepes ($T > 1800^{\circ}\text{K}$) hőmérsékleten gázolajból is képződik (dús keverék esetén)
  - Porlasztás minősége $\rightarrow$ cseppmérettel nő a koromkibocsátás.

Károsanyagok keletkezése

• Korom keletkezése

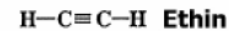
A koromképződés fizikai folyamata

A dizelmotorban képződő részecskék alkotói

Kraftstoff

↓ **Verbrennung**

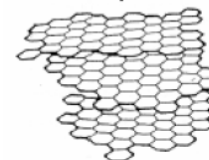

↓

aromatische Kohlenwasserstoffe

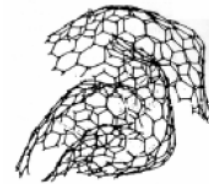
↓

graphitähnliche Rußteilchen

↓

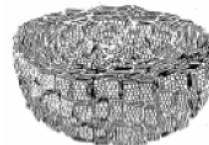
Koagulation

Primärrußteilchen

↓

Agglomeration

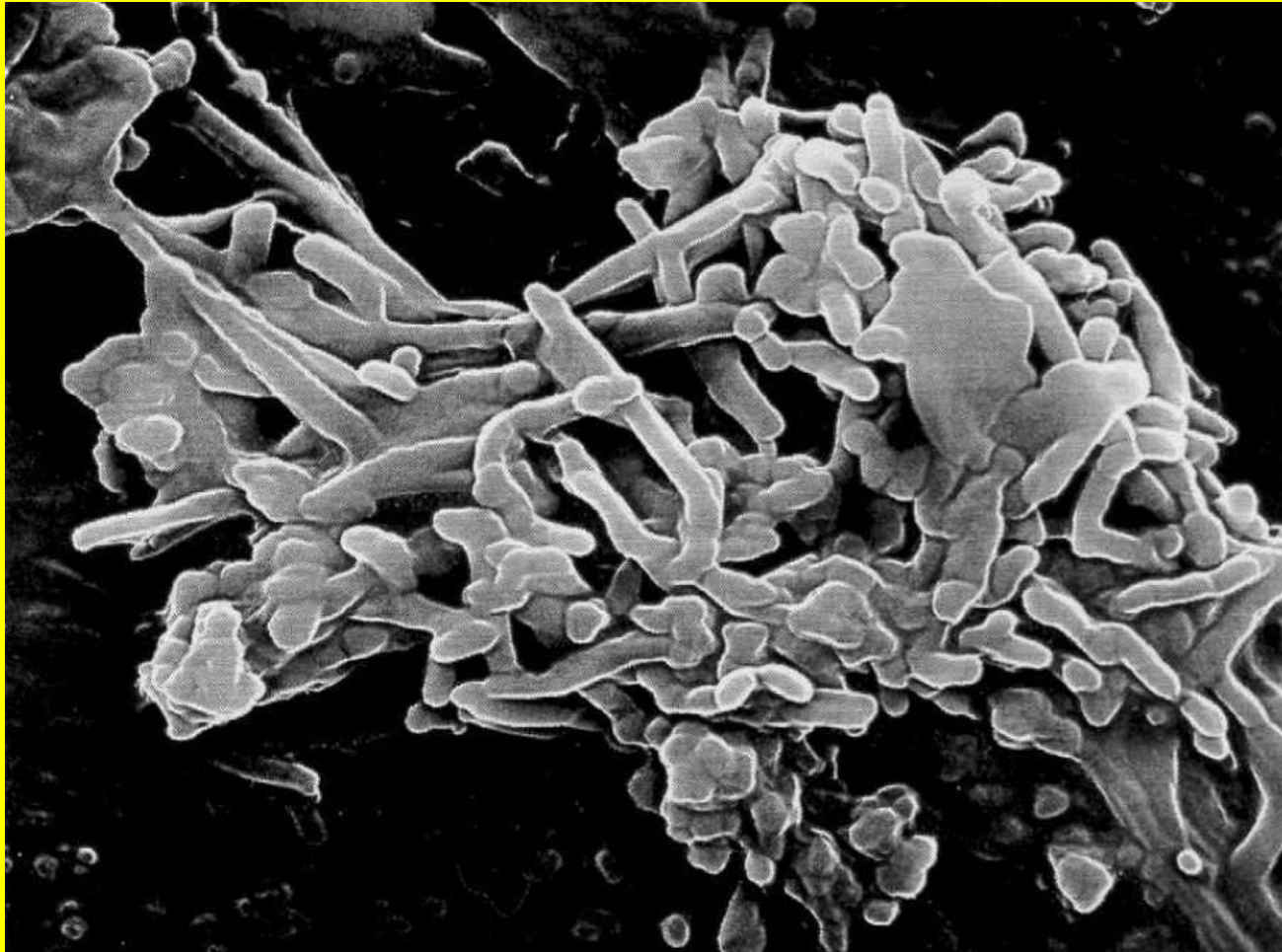

Rußpartikel

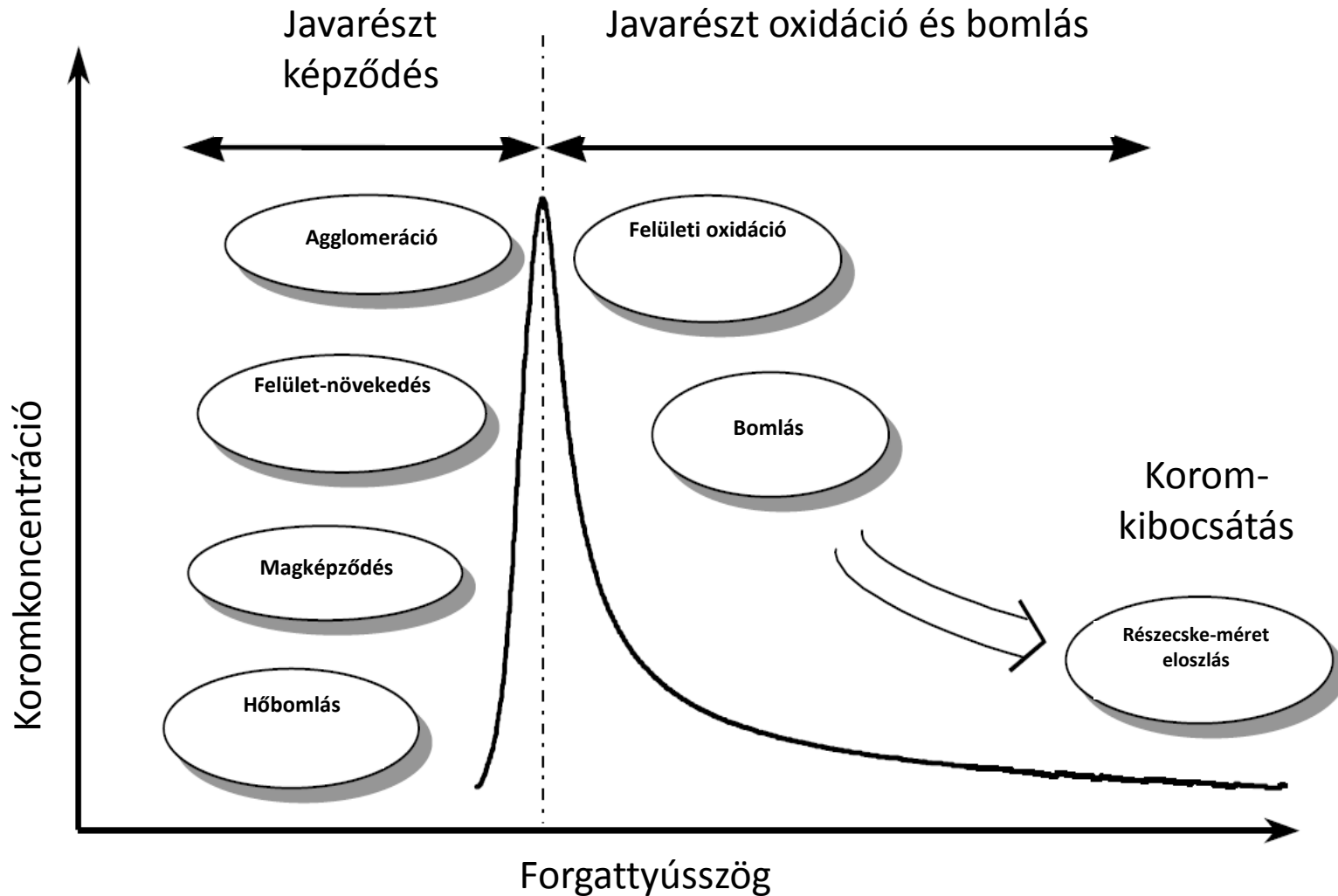
Forrás: **Dr. Németh Huba: Gépjárműmotorok II.**
Belsőégésű motorok égésfolyamatai

Károsanyagok keletkezése

- A koromszemcse elektronmikroszkóp alatt

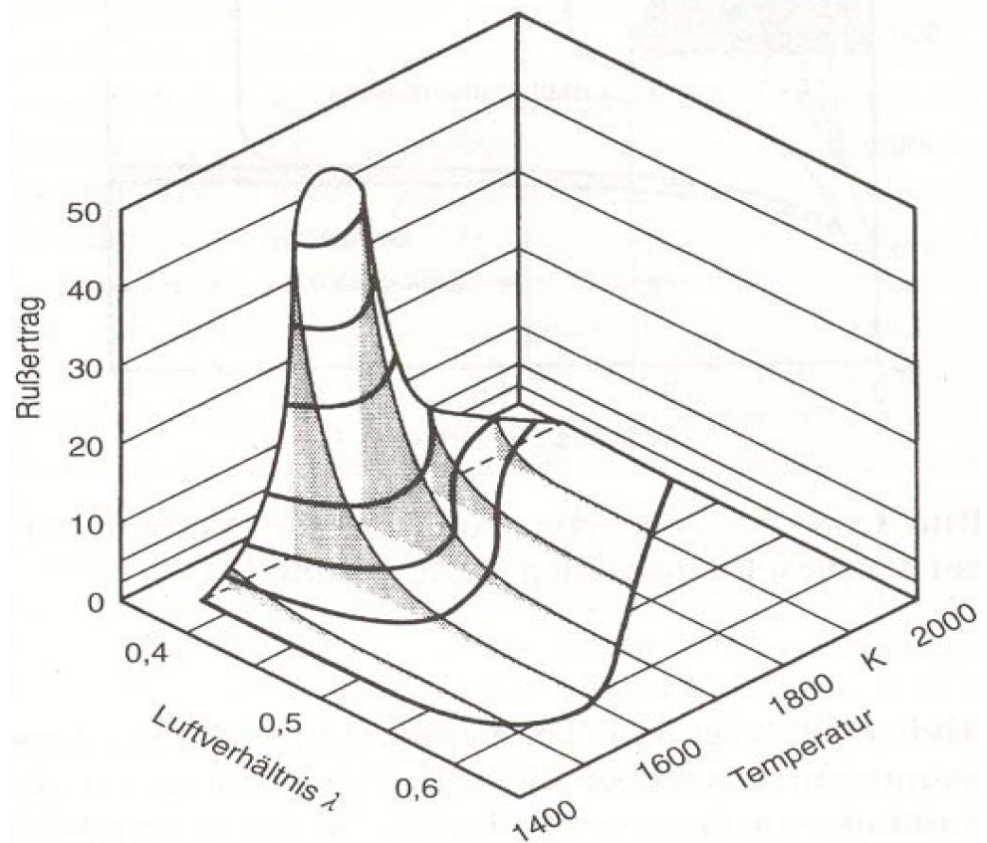
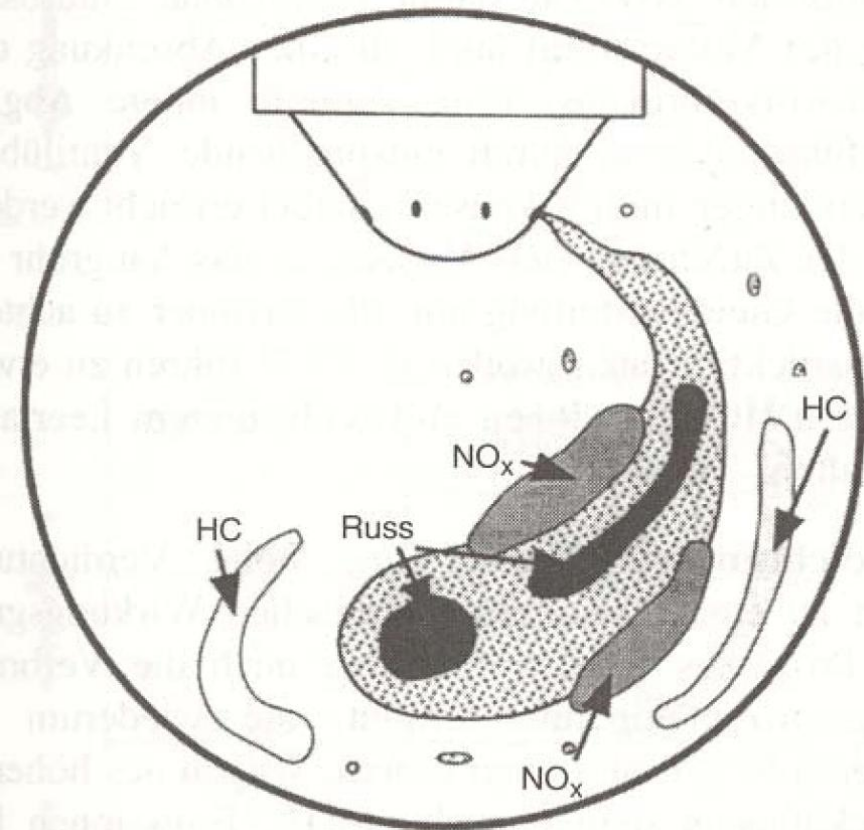

A korom képződésének és oxidációjának időbeli lefolyása

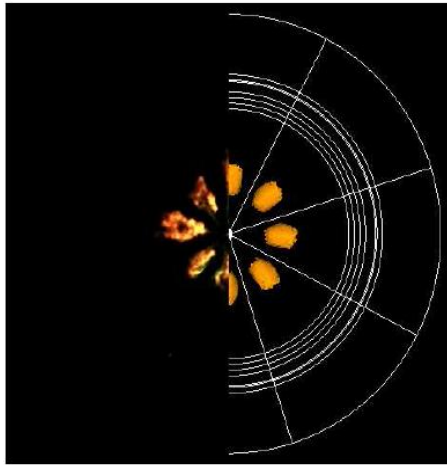

Károsanyagok keletkezése

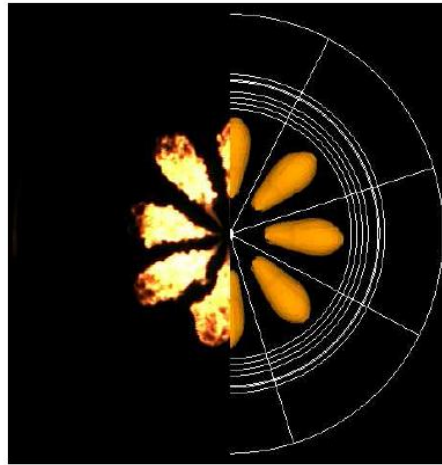
- Károsanyagok keletkezési helye kompressziógyújtás esetén

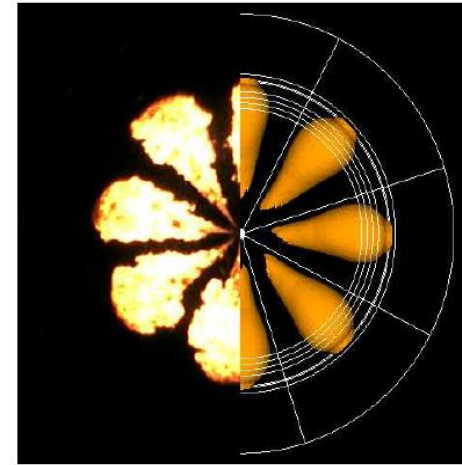
Koromvilágítás az égés során, hőmérséklet-izofelületek 1400°K

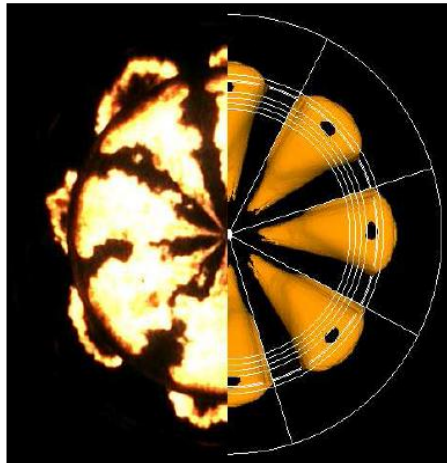
-0.1°KW nOT

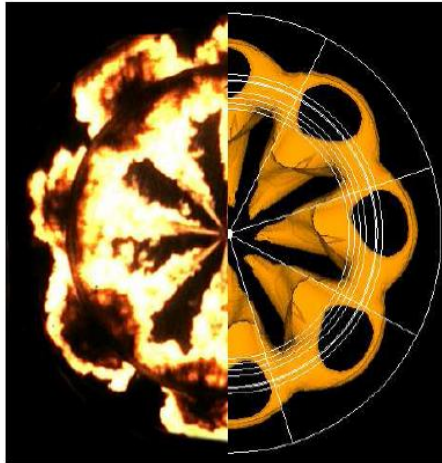
2.1°KW nOT

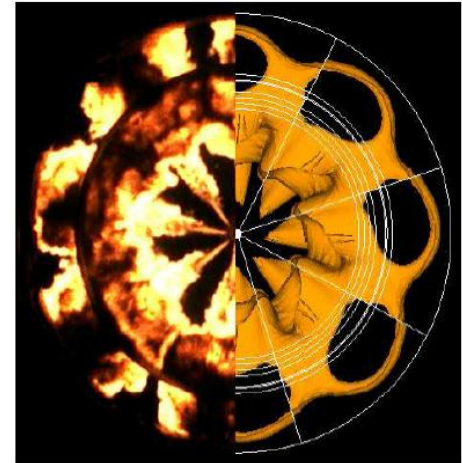
6.5°KW nOT

9.8°KW nOT

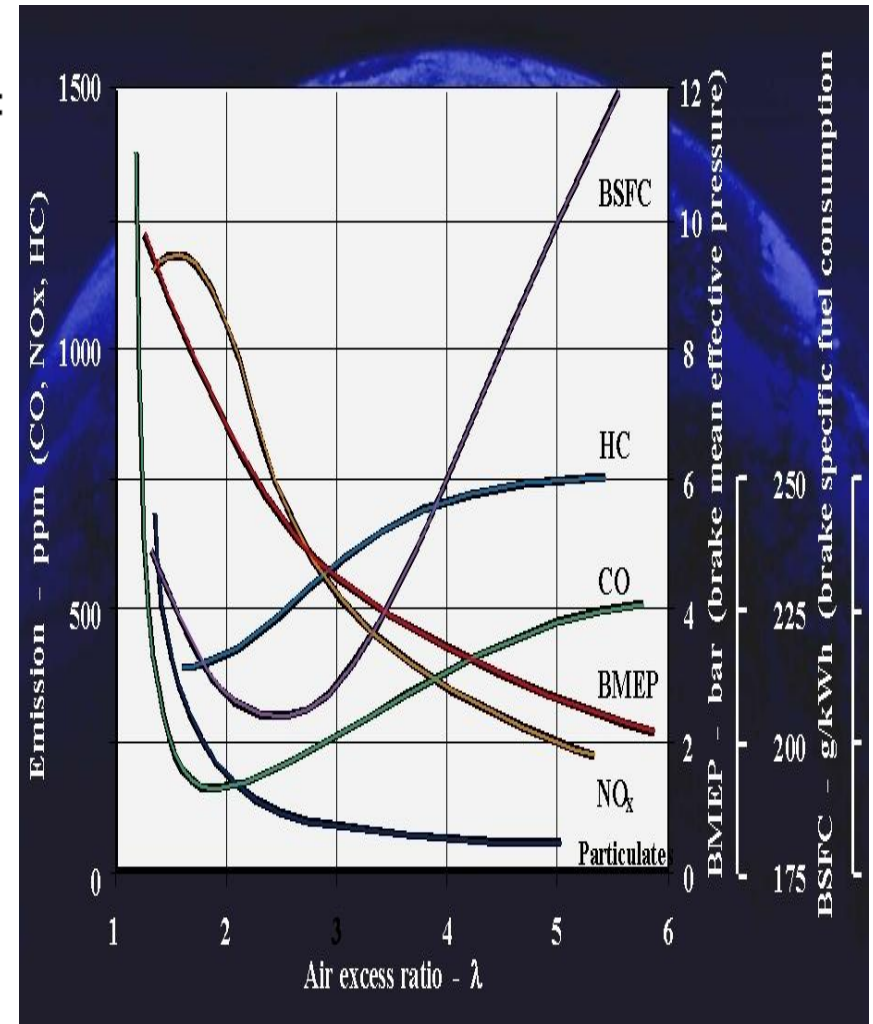
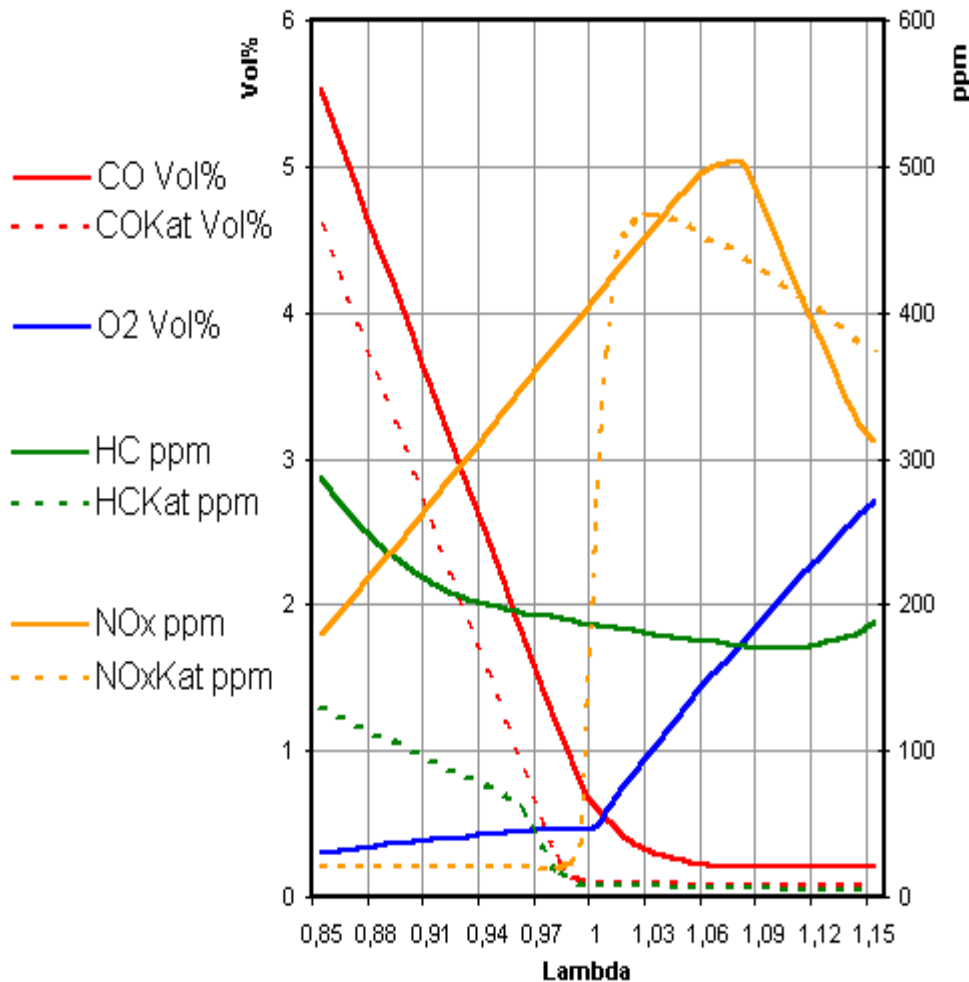
15.3°KW nOT

20.5°KW nOT

Károsanyagok keletkezése

- Károsanyag-keletkezés összehasonlítása Otto- és Diesel-motorok esetén

2. Kipufogógáz előírások

- Minden fejlett ország rendelkezik hatósági előírásokkal a gépjárműmotorok károsanyag kibocsátására vonatkozóan. Ez országonként változhat.
- A korlátozás a következő káros összetevőkre vonatkozik:
  - szénhidrogének (HC),
  - szén-monoxid (CO),
  - nitrogénoxidok (No_x)

Ezen túlmenően a Diesel-motorokra vonatkozik még:

- a részecske (cseppfolyós- és szilárdanyag) -tartalom és/vagy
- a füstűrűség (a látást korlátozó kipufogógáz-összetevők)

Kipufogógáz előírások

- Emisszió: levegőterhelés, egy adott szennyező forrásból időegység alatt kijutó szennyezőanyag mennyisége.
- Imisszió: levegőterheltségi szint, a levegőben lévő szennyezőanyagok koncentrációja, megadja a levegő minőségét. Mértékegysége: mg/m^3

Kipufogógáz előírások

- **A típusvizsgálaton ellenőrzött értékek tartóssága:**

A járművek meghatározott út - Európában 2005-ig a személygépkocsik 80 000 km, 2005-től 100 000 km - megtételéig nem léphetik túl a típusvizsgálati korlátozás másfélszeres értékét

- **A jármű fogyasztása:**

Közvetlenül nincs szabályozva, csak a CO₂ kibocsátáson keresztül, 2008-ig 140g/km alá kellett csökkenteni az autógyártóknak az átlagos flottakibocsátást, 2010-re pedig 120g/km alá.

- **Átlagos flottakibocsátás:** a gyártó által értékesített összes jármű kibocsátásának átlaga.

Kipufogógáz előírások

- **Tüzelőanyag párolgásából származó környezetszennyezés:**

Megfelelő előkészítés után a motor tüzelőanyag-tartályában lévő benzint 20 °C-ról 35 °C-ra melegítik, és meghatározzák a tartályban lévő gőzök eltávozásából származó szennyezést.

A motorral egy európa-menetciklust (UDC+EUDC) járatnak végig, meghatározzák a melegen leállított motorból elpárolgott benzinmennyiséget.

- **Kartergáz emisszió**

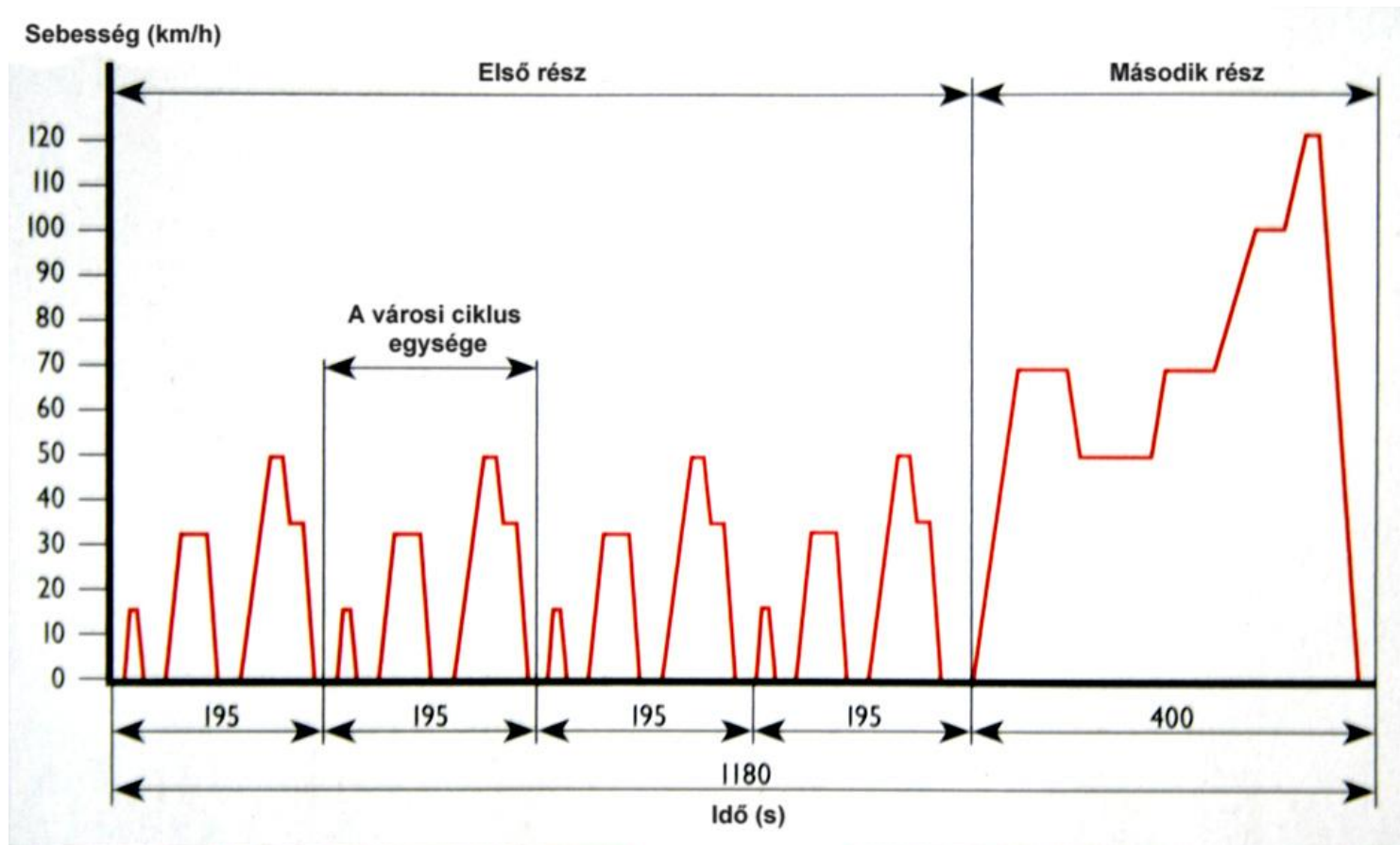
A motor a szabadba nem bocsáthat ki kartergázt!

Kipufogógáz előírások

EU besorolás	Bevezetés éve
EURO 1	1993
EURO 2	1996
EURO 3	2000
EURO 4	2005
EURO 5	2008
EURO 6	2014
EOBD	2000

EURO 1 és EURO 2 esetében csak városi menetciklusban vizsgálták a személygépkocsikat, 18,7 km/h átlagsebességgel (UDC-Urban Driving Cycle), EURO 3-tól már országúti ciklust is belevonnak (EUDC), kettő együtt adja a teljes ciklust, 33,6 km/h átlagsebességgel. EURO 5-től a HC és CO értékeket -7°C-os hidegindítás után mérik.

EU ciklus

Ábra: Totalcar.hu

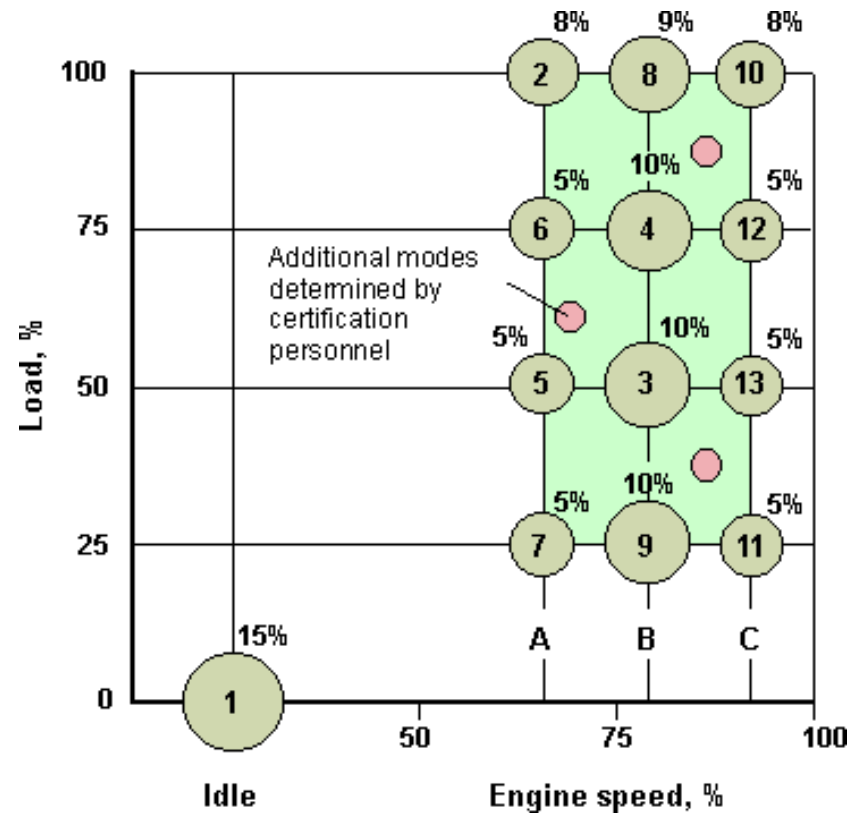
Vizsgálatok (Heavy Duty)

- ESC (European Steady Cycle)
  - Minden Diesel-motornál elvégzendő
- ETC (European Transient Cycle)
  - Elvégzendő minden DPF és DeNOx katalizátoros Diesel-motornál
- ELR (European Load Response Test)

ESC ciklus mérés

Üzem mód	Fordulatszám	Terhelés [%]	Súlyozás [%]	Időtartam
1	Low idle	0	15	4 perc
2	A	100	8	2 perc
3	B	50	10	2 perc
4	B	75	10	2 perc
5	A	50	5	2 perc
6	A	75	5	2 perc
7	A	25	5	2 perc
8	B	100	9	2 perc
9	B	25	10	2 perc
10	C	100	8	2 perc
11	C	25	5	2 perc
12	C	75	5	2 perc
13	C	50	5	2 perc

ESC ciklus mérés

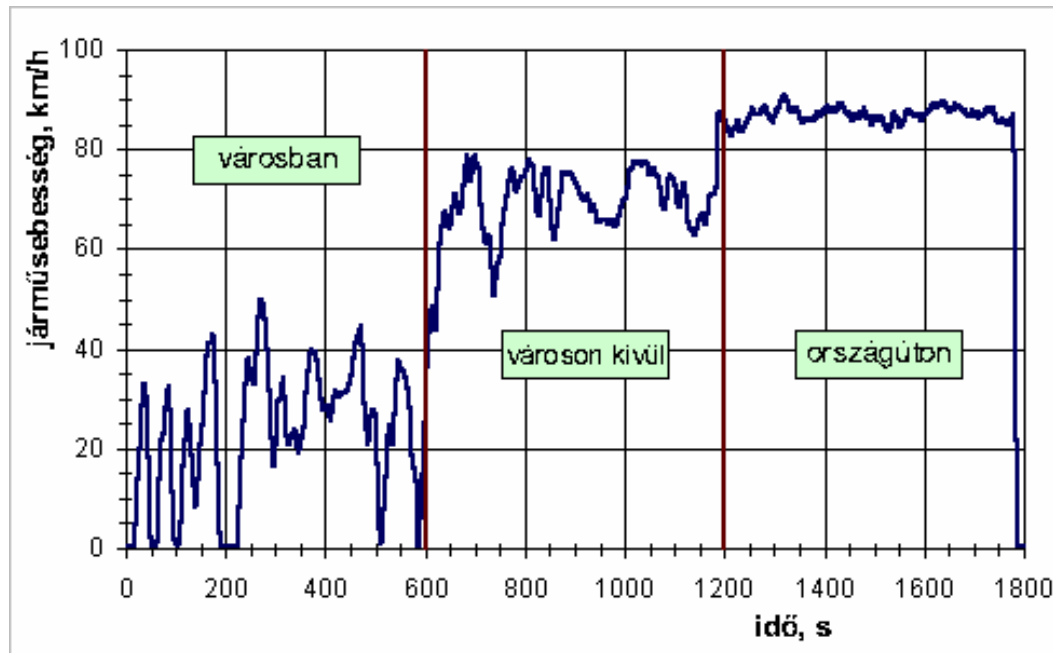

Forrás: <http://www.dieselnet.com>

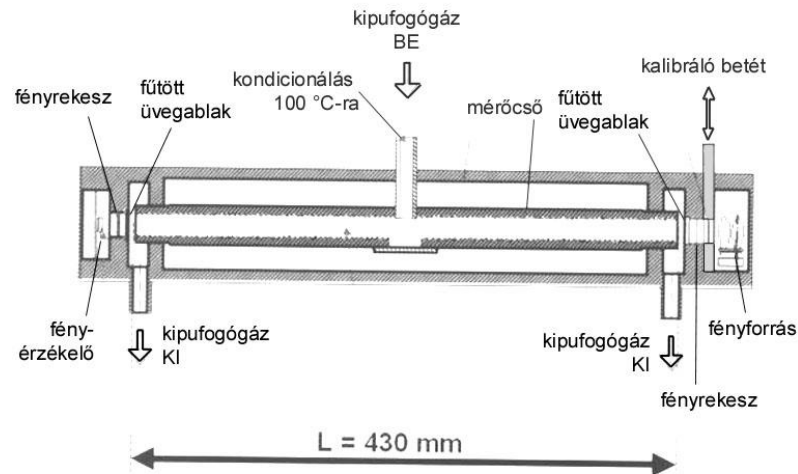
ETC ciklus

- Városi, max 50 km/h, gyakori megállás és alapjárat
- Városon kívül, gyorsítás 72 km/h-ig
- Országúti, 88 km/h

ELR ciklus

- EURO 3-tól alkalmazzák
- Kipufogógázt fényforrás és fényérzékelő közé vezetik, megvizsgálják az ún. fényelnyelést (opacitás vizsgálat)

Fékpadi mérések

- Koncentrációmérés a kezeletlen kipufogógázban a gázelemző készüléktől kapott jel integrálásával
- CVS higítórendszer higított kipufogógázában mért koncentráció integrálásával, vagy zsákos mintavétellel

3. Mérési eljárások

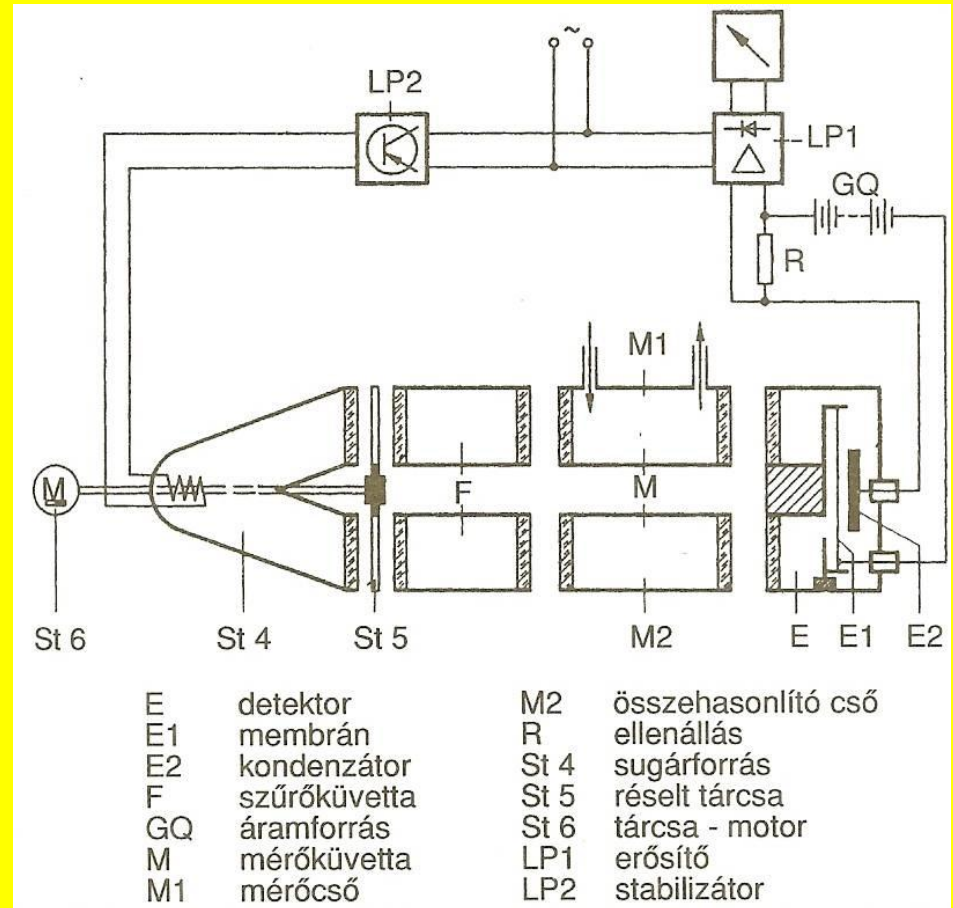
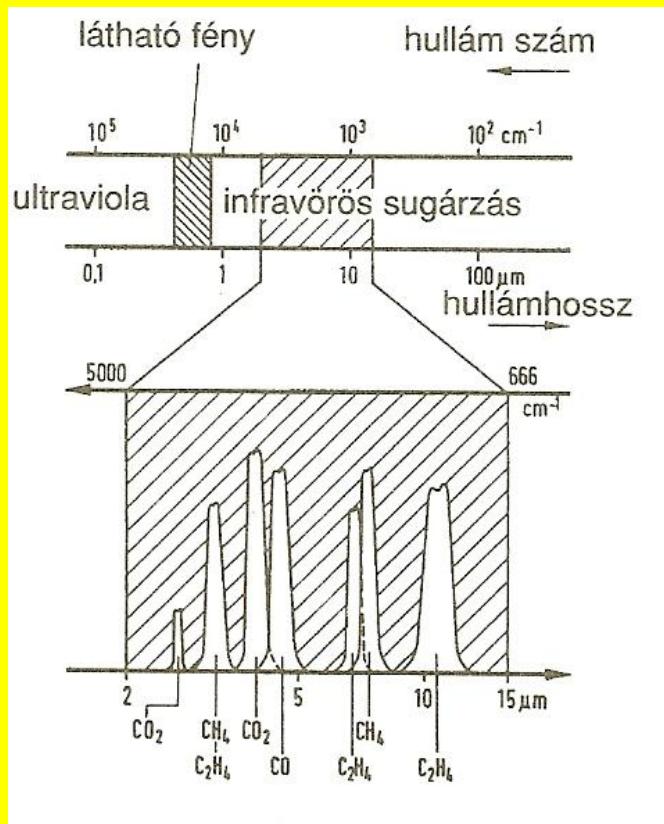
- Károsanyagok mérése:
  - Katalizátor hatásfoka [%]:
$$\eta_i = \frac{E_{ie} - E_{iv}}{E_{ie}} \cdot 100$$

ahol E_{ie} a kat-ba belépő károsanyag mennyisége (koncentrációja),
 E_{iv} a kat-ból kilépő károsanyag mennyisége (koncentrációja).

- Emisszió koncentráció mérése: Infravörös sugárzás szelektív abszorpcióján alapuló mérés (NDIR - Non Dispersive Infrared Absorption)
- CO és CO₂ mérésére

Mérési eljárások

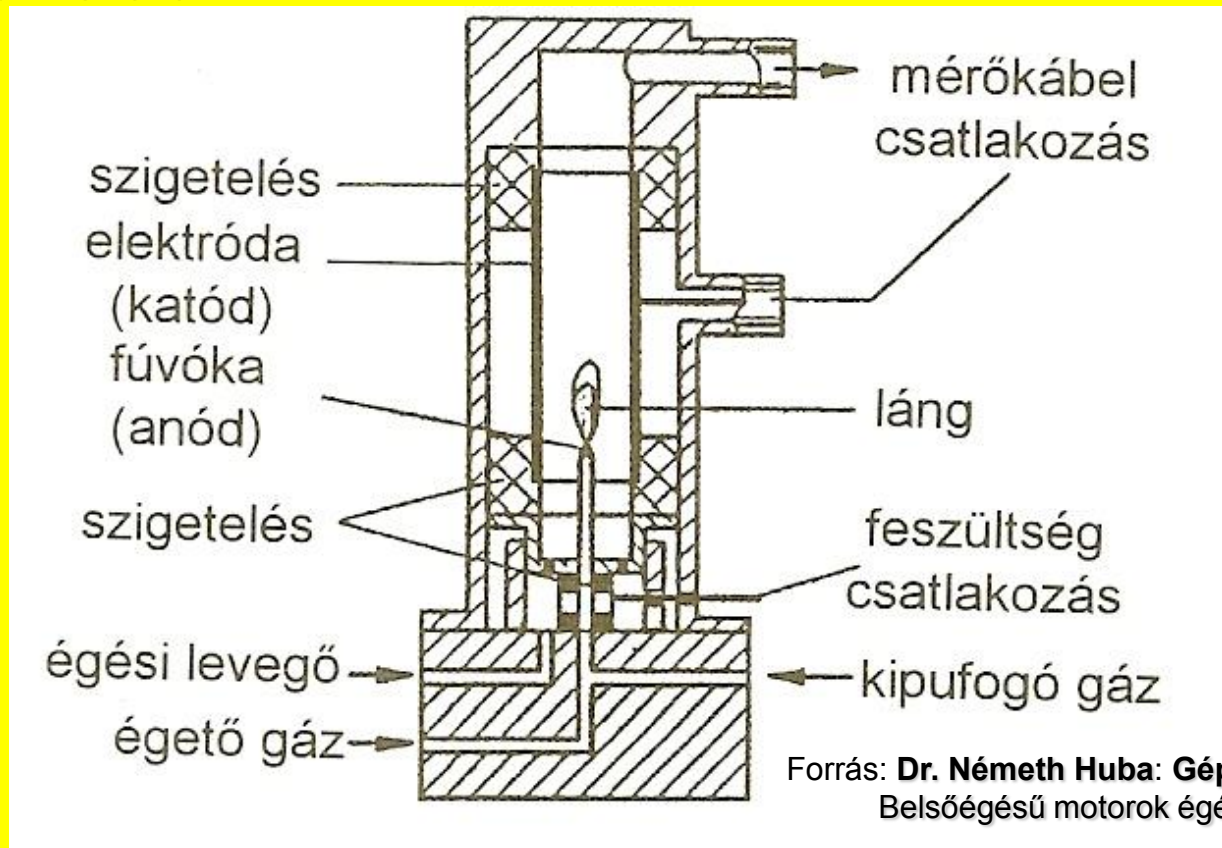
- NDIR

Forrás: Dr. Németh Huba: Gépjárműmotorok II.
Belsőégésű motorok égésfolyamatai

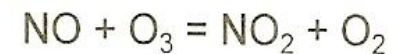
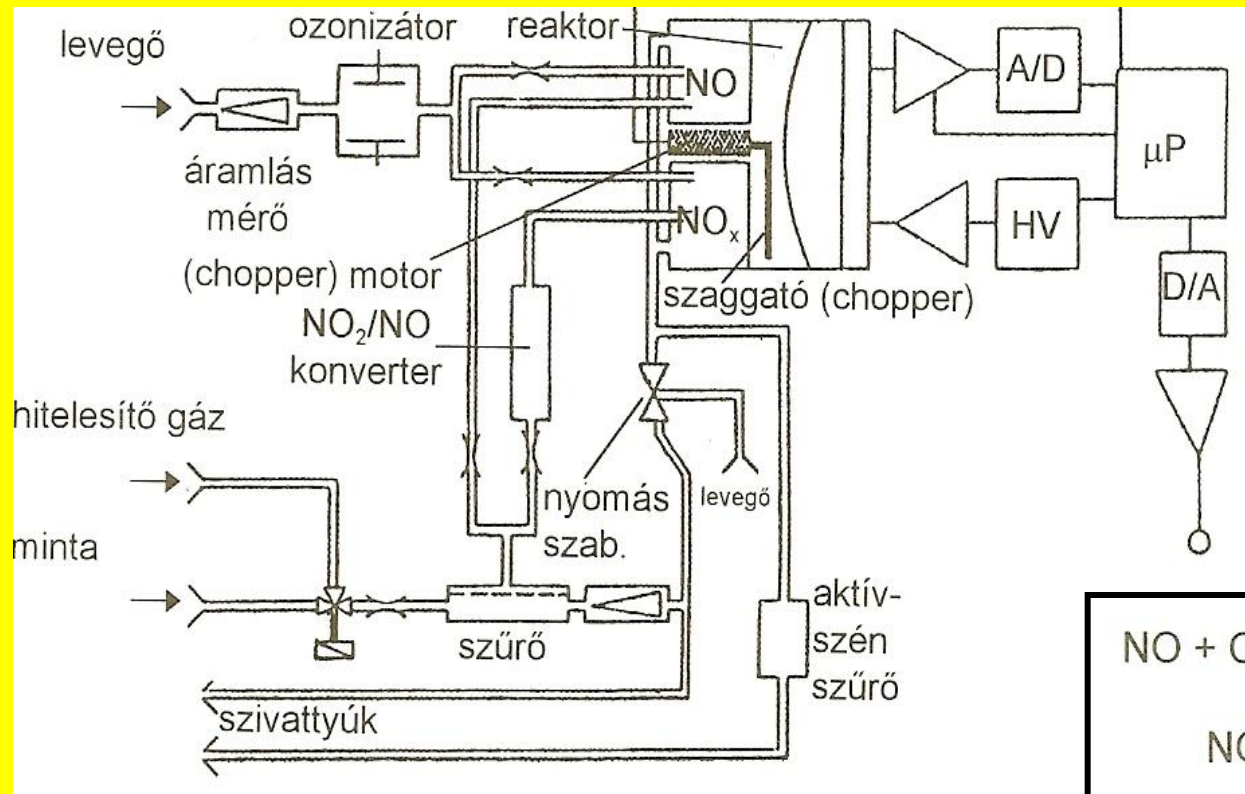
Emisszió koncentráció mérése

- Lángionizációs detektor (FID – Flame Ionization Detection)
- HC mérése
- H_2 , He égőgáz keverék

Emisszió koncentráció mérése

- Kemilumineszcencia elvű gázelemzők
- NO, NO₂ mérése

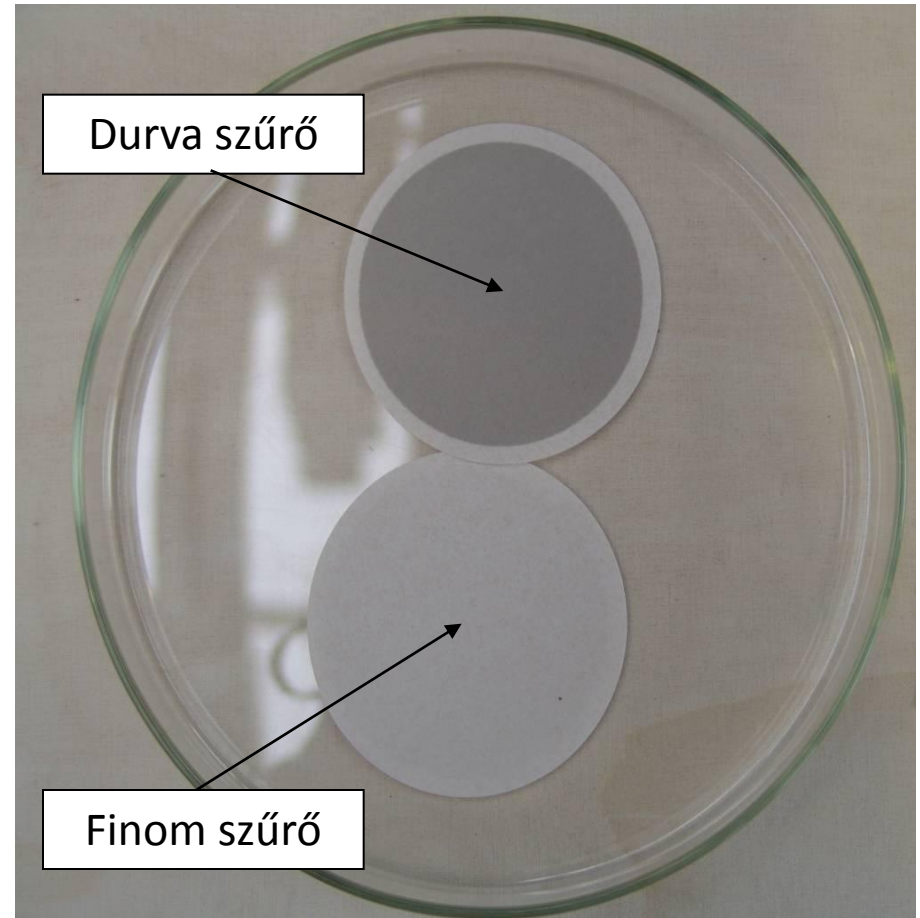

Emisszió koncentráció mérése

Szűrés elvén működő részecske,
korom mérése

2 módszer használatos:

- K (Bosch) feketedési fok
  - etalon skálához való összehasonlítás
- A ciklusban összegyűjtött részecske tömegének mérése
  - Szűrő tömegnövekménye
  - 2 szűrő: durva és finom

4. Kipufogógáz kezelési eljárások

Károsanyag emisszió csökkentésének lehetőségei

- Keletkezés csökkentése:
  - Égéstérforma
  - Kipufogógáz visszavezetés
  - Alternatív égésfolyamatok (HPLI, HCLI, HCCI, rétegzett keverék)
  - Tüzelőanyag befecskendezés és/vagy a gyújtás optimalizálása
  - Töltőlevegő+kipufogógáz hűtés
- Utánkezelés

Utánkezelés

- Kipufogógáz visszavezetés
  - Belső → szívó- és kipufogószelep összenyitása,
  - Külső → kipufogócsőből egy szelepen keresztül visszavezetjük a gázt a szívóoldalra (visszahűthető!).
- Jelentősen csökkenthető a NO_x -kibocsátás,
- Bizonyos értéke felett jelentősen megugrik a CH-emisszió
- Bizonyos értéke felett a fajlagos fogyasztást növeli

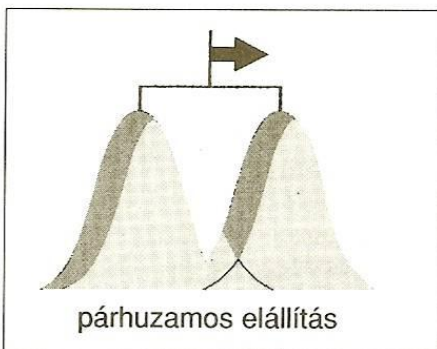
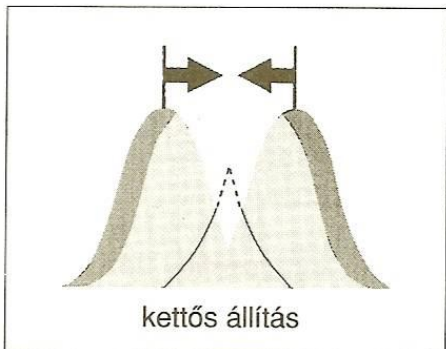
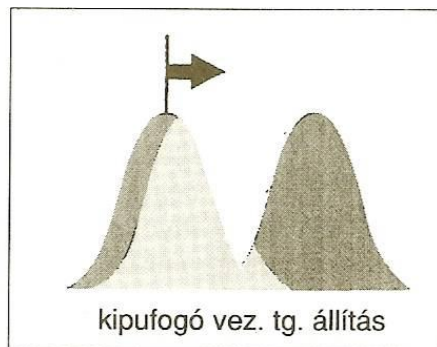
AGR = **A**bgasrückführung

=

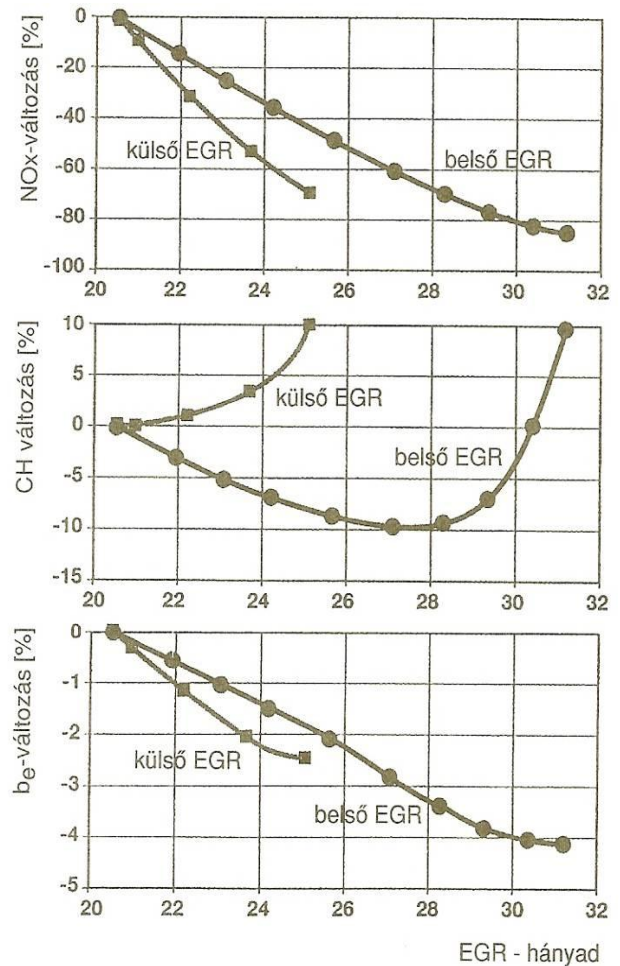
EGR = **e**xhaust **g**as **r**ecirculation

Kipufogógáz visszavezetés

- Belső kipufogógáz visszavezetés

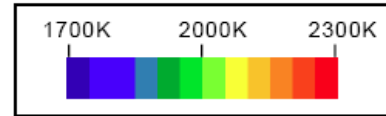
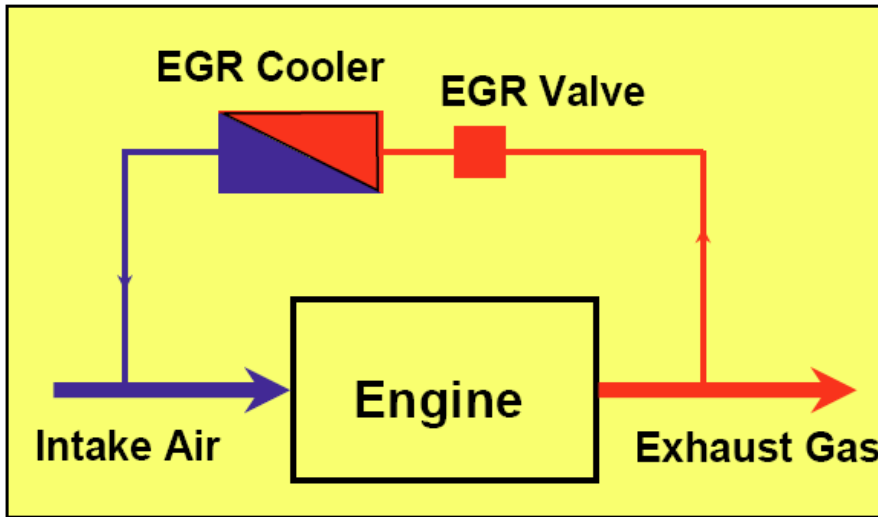
A vezérműtengely fázishelyzet állításainak elvi lehetőségei belső kipufogógáz-visszavezetéshez

A belső és külső kipufogógáz-visszavezetés hatása a fajlagos tüzelőanyag-fogyasztásra a CH és NO_x emisszióra (n = 2.000 1/min, p₀ = 2 bar)

Kipufogógáz visszavezetés

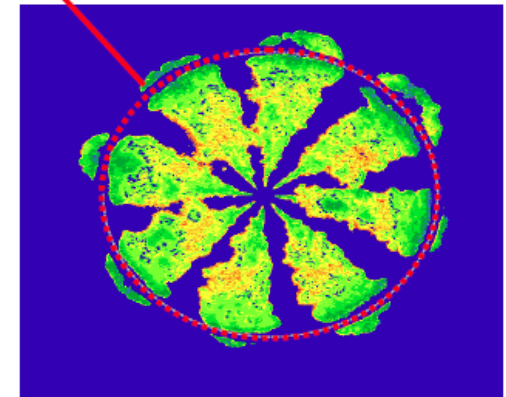
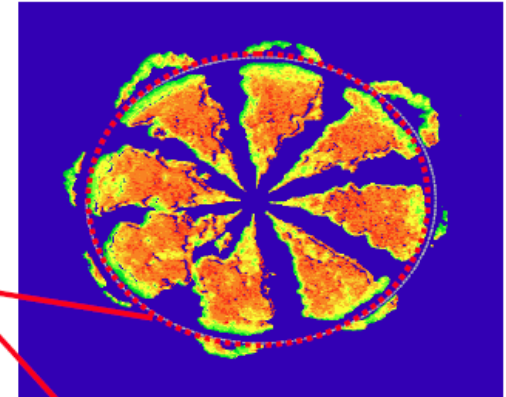
- Kipufogógáz visszavezetése és befolyása az égési hőmérsékletre

ohne EGR

Kolbenmulden Grenze

10 % EGR

- Hatásmechanizmusok
  - A kipufogógáz inert gáz
  - Légfelesleg csökkenése
  - A munkaközeg hőkapacitásának növekedése

Forrás: **Dr. Németh Huba: Gépjárműmotorok II.**
Belsőégésű motorok égésfolyamatai

Kipufogógáz visszavezetés

- Magas- és alacsony nyomású EGR turbótöltött motoroknál

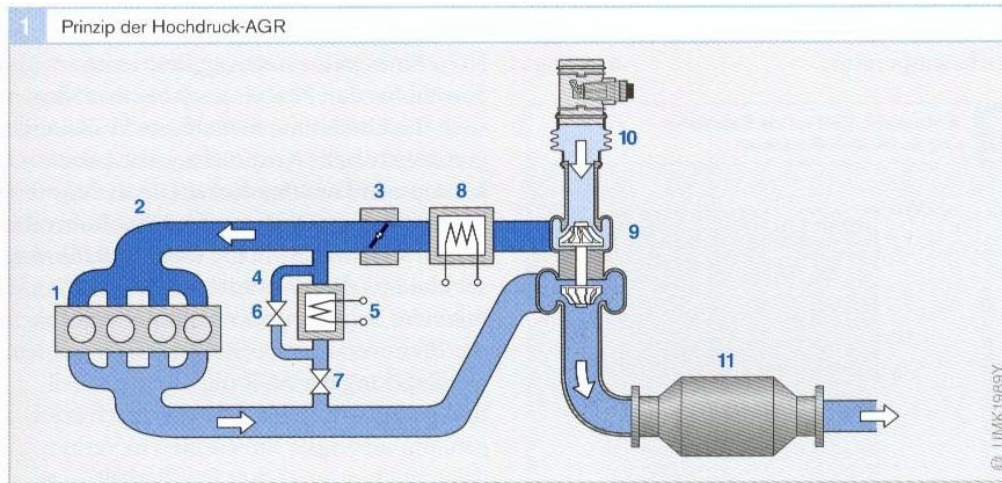

Bild 1

- 1 Motor
- 2 Saugrohr
- 3 Drossel
- 4 Bypass
- 5 AGR-Kühler
- 6 Bypass-Ventil
- 7 AGR-Ventil
- 8 Ladeluftkühler
- 9 Abgasturbolader
- 10 Luftmassenmesser
- 11 Oxidationskatalysator

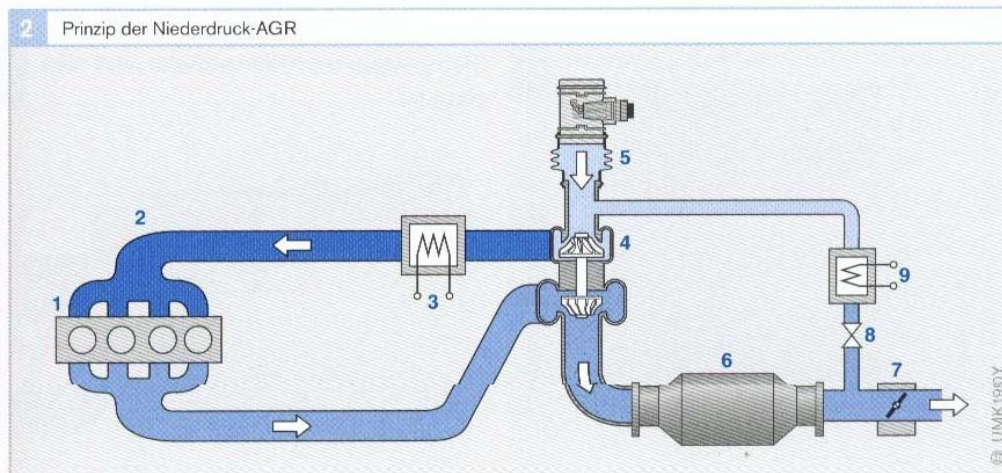
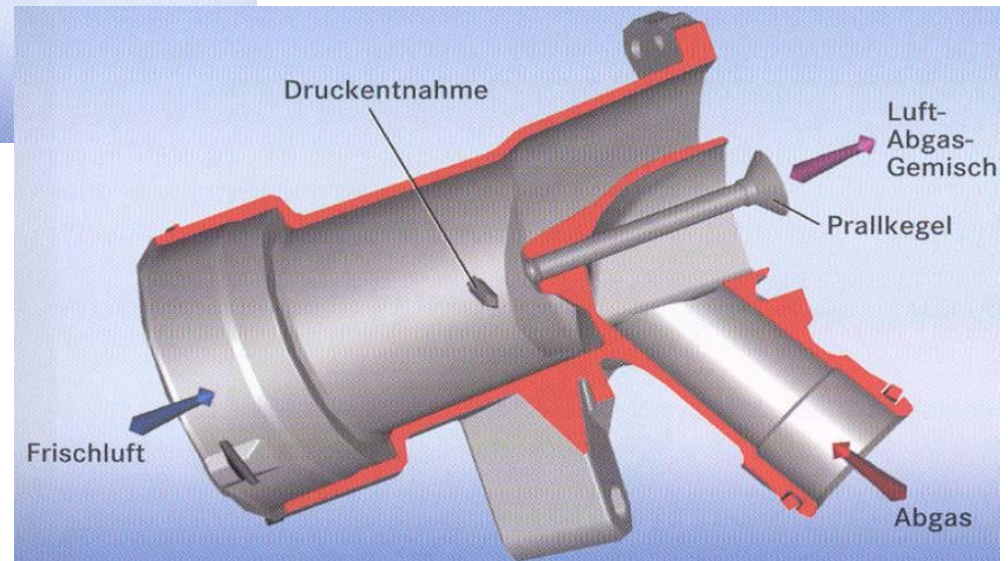
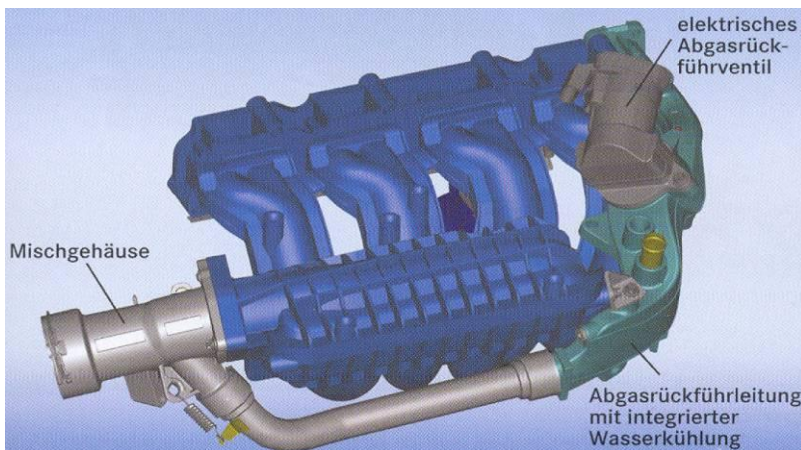
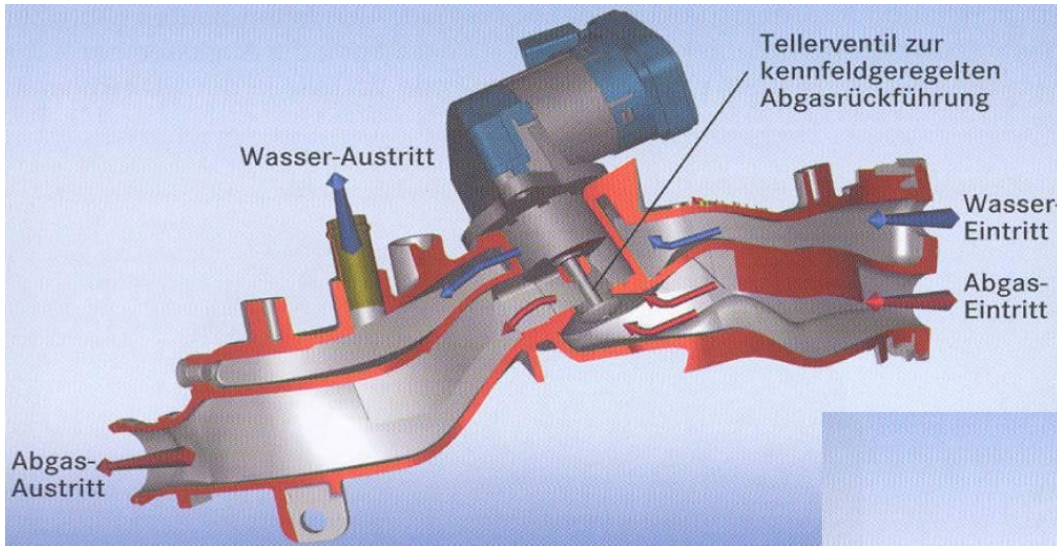

Bild 2

- 1 Motor
- 2 Saugrohr
- 3 Ladeluftkühler
- 4 Abgasturbolader
- 5 Luftmassenmesser
- 6 Oxidationskatalysator
- 7 Drossel
- 8 AGR-Ventil
- 9 AGR-Kühler

Kipufogógáz visszavezetés

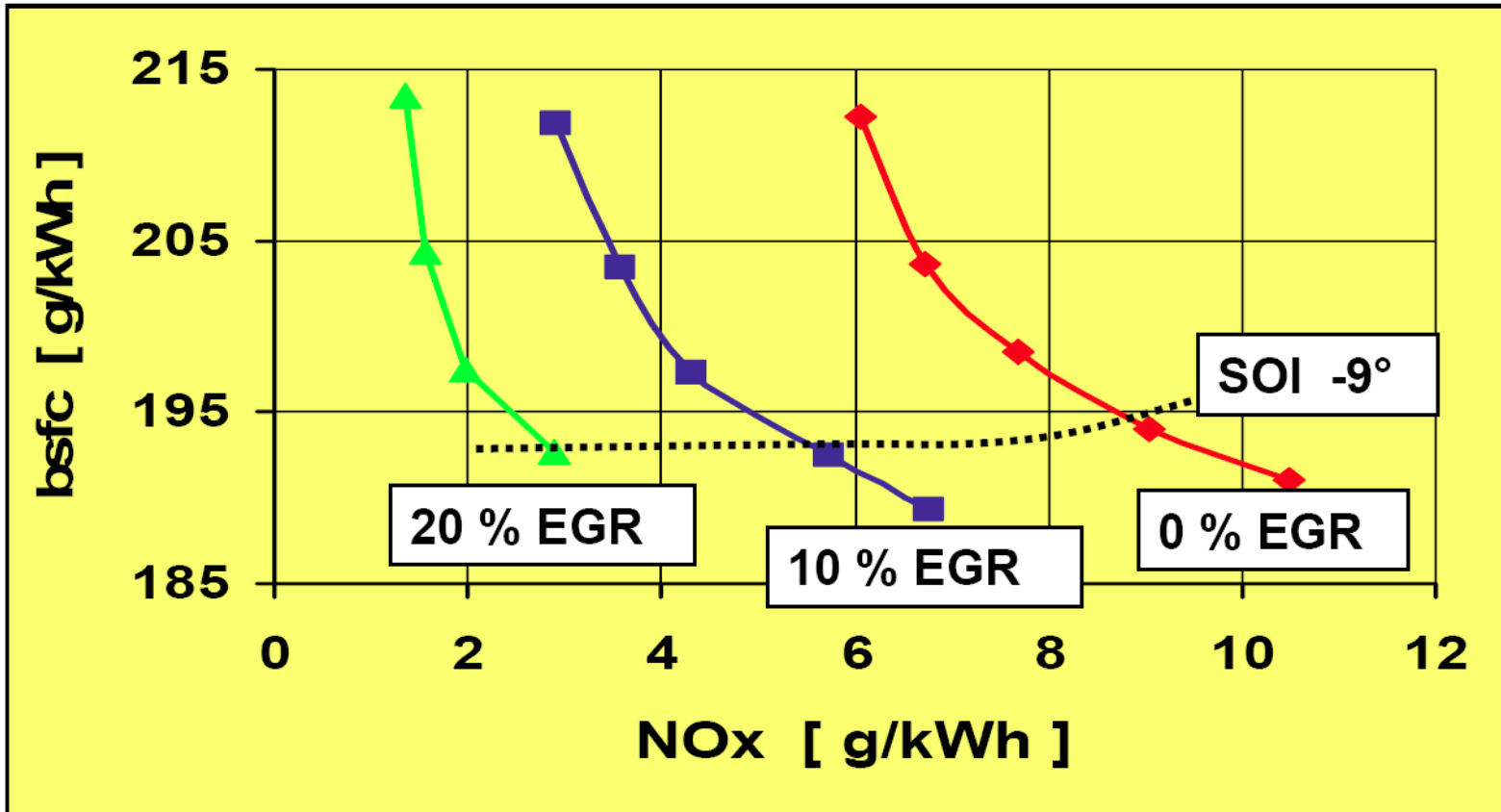
- A visszavezetett kipufogógáz keverése és adagolás

Kipufogógáz visszavezetés

- A NO_x és a fogyasztás alakulása kipufogógáz visszavezetéssel

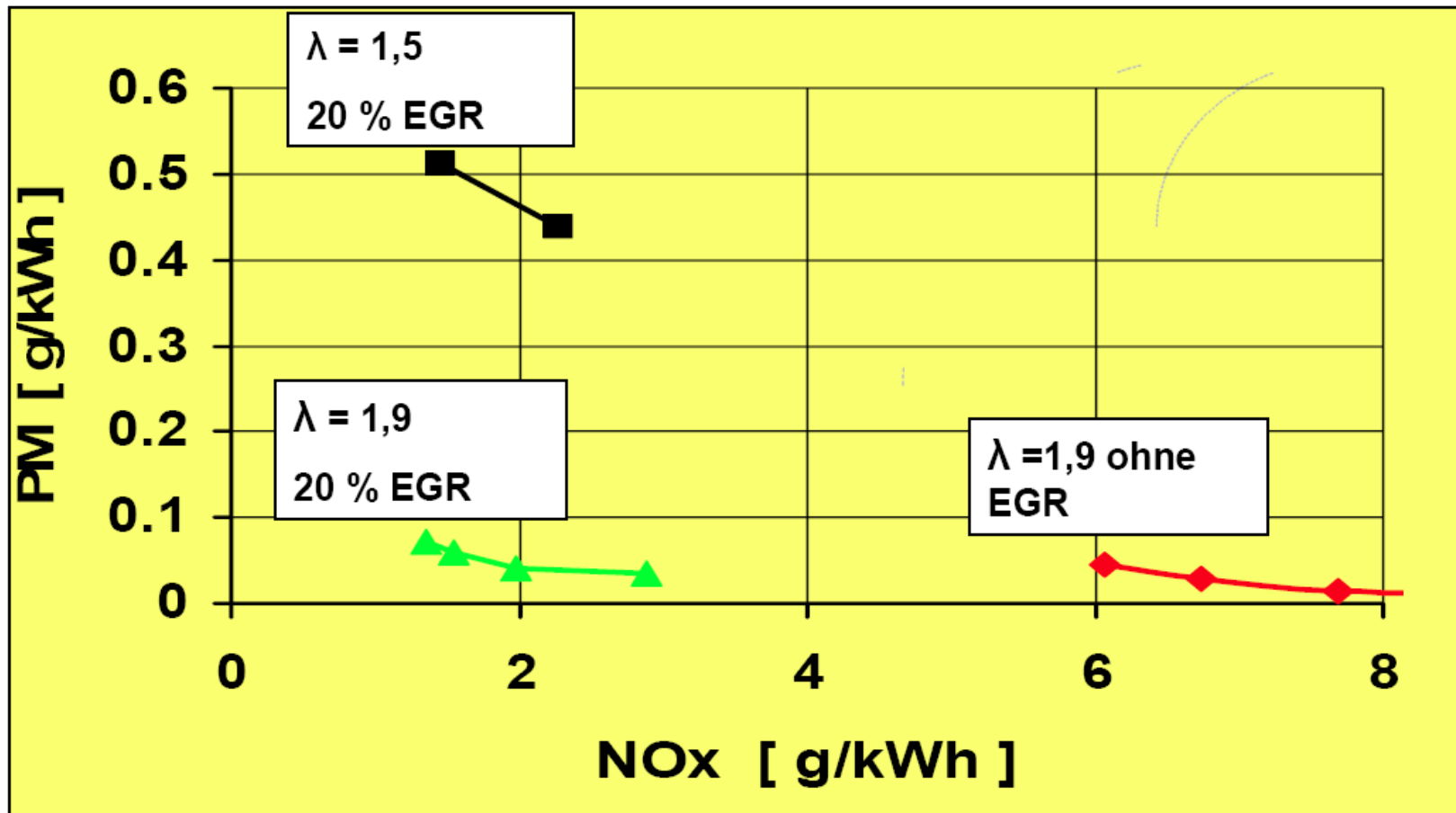
Series 500, BxS: 130x150 mm, 1420 rpm, bmep = 20,5 bar , $\lambda = 1,9$

Kipufogógáz visszavezetés

- A NO_x és PM emissziók alakulása kipufogógáz visszavezetéssel

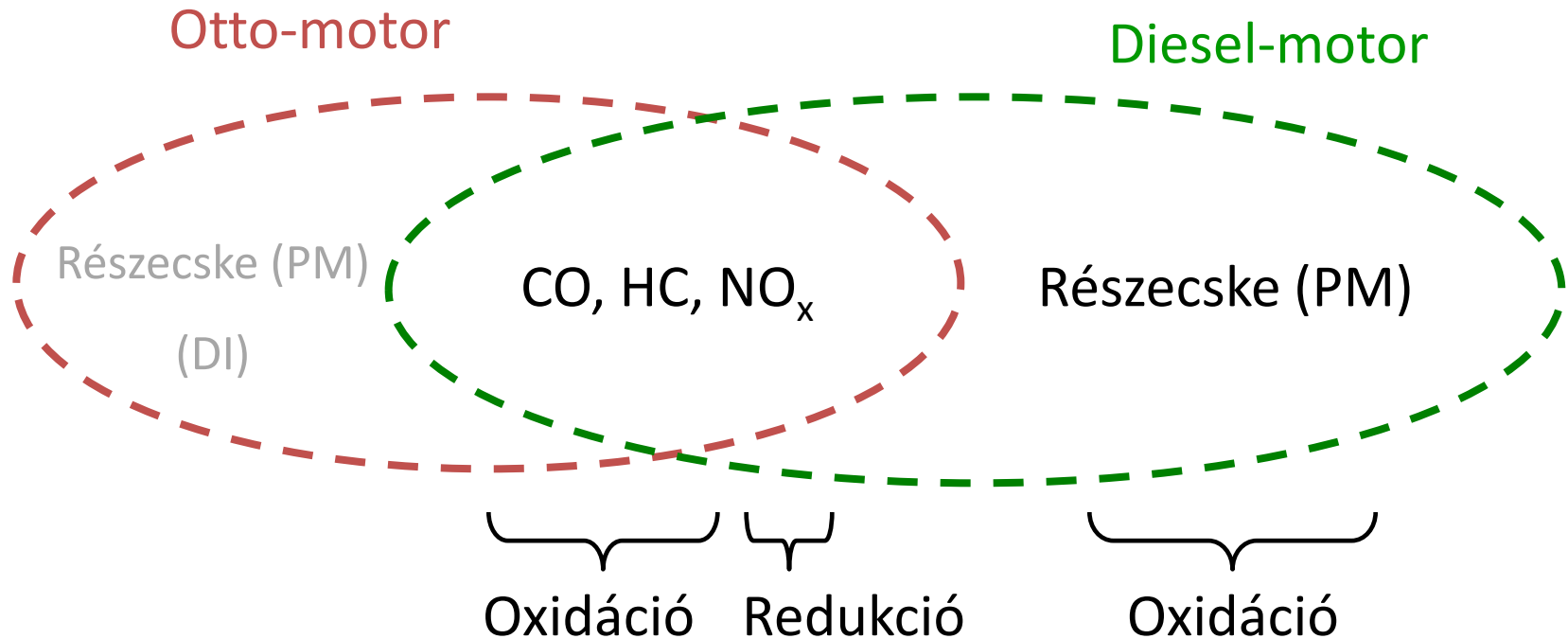
Series 500, BxS: 130x150 mm, 1420 rpm, bmep = 20,5 bar

Az utánkezelési lehetőségek

- Különböző katalizátorokkal és segédberendezésekkel

Kipufogógáz utánkezelési eljárások

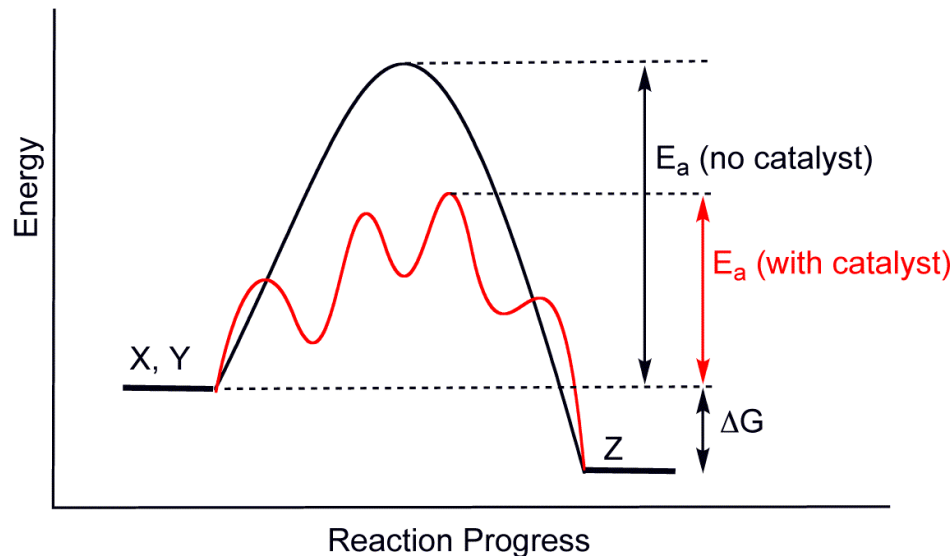
- Otto-motor
  - 3-hatású katalizátor (TWC): HC, CO, NO_x
  - Oxidációs katalizátorok (OC): HC, CO
  - NO_x-tároló katalizátorok (NSC, NST): NO_x
  - Szelektív katalitikus redukció (SCR): NO_x

- Diesel-motor
  - Oxidációs katalizátor (DOC): HC, CO
  - NO_x-tároló katalizátorok (NSC, NST): NO_x
  - Szelektív katalitikus redukció (SCR): NO_x
  - Részecskeszűrők (DPF): Részecske (PM)

Kipufogógáz utánkezelési eljárások áttekintése

Motor	Kezelt komponens	Utánkezelés módja	Hatáselv	Átalakítási hatásfok	Légfelesleg
Otto	HC, CO, NO _x	3-hatású katalizátor (TWC)	Katalitikus	90-98%	$\alpha=1$
Otto (DI)	HC, CO, NO _x	3-hatású katalizátor (TWC)	Katalitikus	90-98%	$\alpha=1$
Otto (DI)	HC, CO	Oxidációs kat. (OC)	Katalitikus	>95%	$\alpha>1$
Otto (DI)	NO _x	NO _x -tároló (NSC, NST)	Sztöchiometria, kat. támogatással	Kb. 90%	$\alpha>1$
Otto (DI)	NO _x	SCR katalizátor	Sztöchiometria, kat. támogatással	Kb. 90%	$\alpha>1$
Diesel	HC, CO	Oxidációs kat. (DOC)	Katalitikus	>95%	$\alpha>1$
Diesel	NO _x	NO _x -tároló (NSC, NST)	Sztöchiometria, kat. támogatással	Kb. 90%	$\alpha>1$
Diesel	NO _x	SCR katalizátor	Sztöchiometria, kat. támogatással	Kb. 90%	$\alpha>1$
Diesel	Részecske (PM)	Részecskeszűrő (DPF)	Mechanikai szűrés, kat. oxidációval	>95%	$\alpha>1$

Katalizátorok

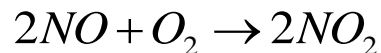
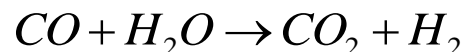
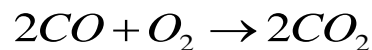
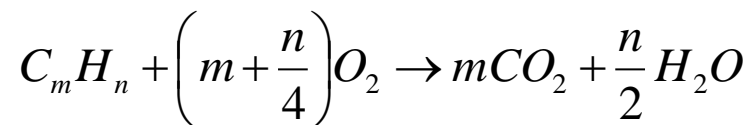
- Alternatív reakció utat biztosítanak
- Alacsonyabb aktiválási energiaigénnyel, ill. nagyobb reakciósebességgel (pozitív katalízis)
- Szobahőmérsékleten ennek hatása sem elegendő => indulási hőmérséklet
- A katalitikus anyag részt vesz a reakcióban
- A mennyisége jelentős mértékben nem csökken, de kis mértékben igen => adott futásteljesítmény után cserélendő

Oxidációs katalizátorok (OC, DOC)

- Oxidációs katalizátor technológia

- HC és CO komponensek majdnem teljes mértékű átalakítása
- Légfelesleges motorüzem szükséges, hogy oxidáló anyagok rendelkezésre álljanak (elsősorban O_2 , H_2O , NO)
- Az oxidációt a nemesfém katalizátorok segítik elő (hőmérsékletcsökkenés), elsősorban Pt és Pd használatosak
- Oxidációs reakciók:

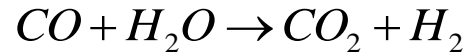
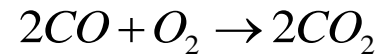
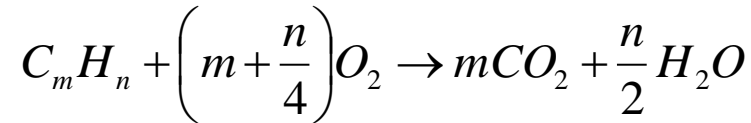
Hármas hatású katalizátorok (TWC)

- 3-hatású katalizátor technológia

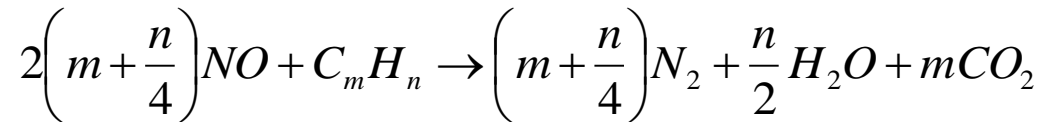
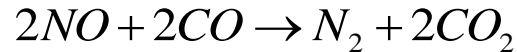
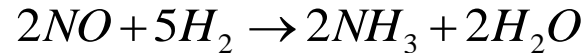
- HC, CO és NO_x komponensek majdnem teljes mértékű átalakítása (>95%)
- Előfeltétel a sztöchiometrikus motorüzem, hogy mind az oxidáló anyagok (elsősorban O₂, H₂O, NO), mind redukáló anyagok (elsősorban H₂, HC, CO) egyidejűleg elegendő mennyiségben rendelkezésre álljanak
- Az oxidációt a nemesfém katalizátorok segítik elő, elsősorban Pt és Pd használatosak.
- A redukciót Ródium nemesfém katalizátor teszi lehetővé

Hármas hatású katalizátorok (TWC)

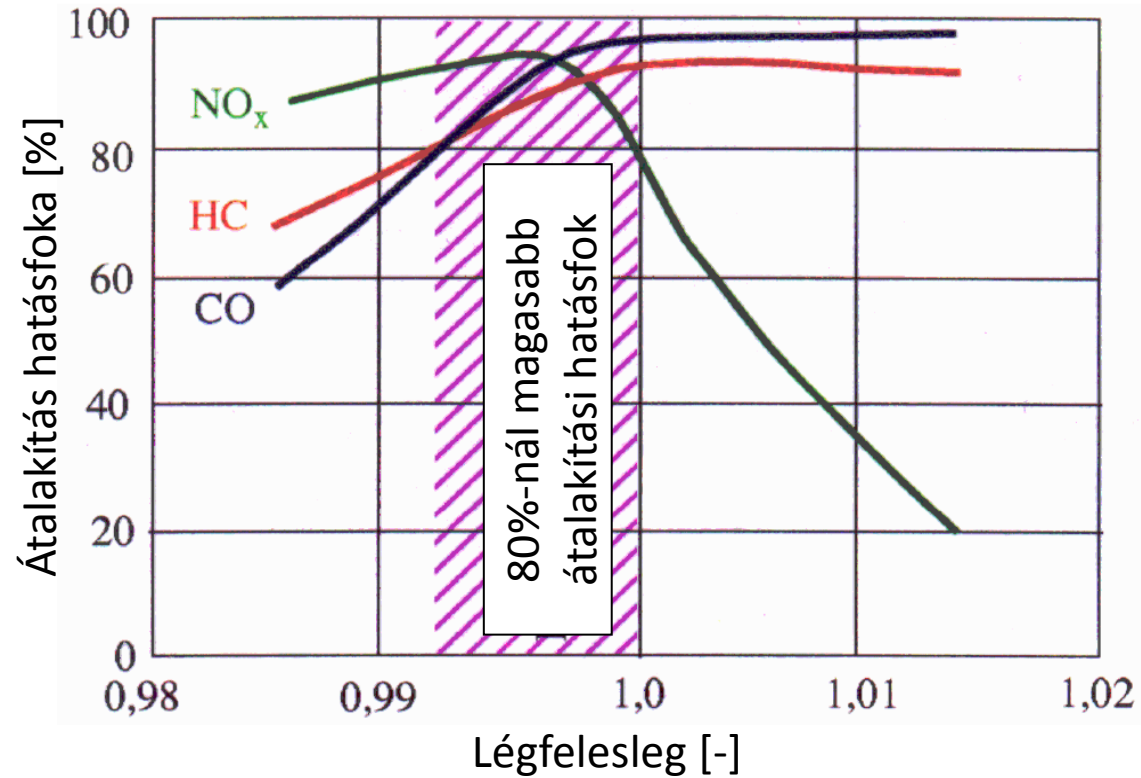
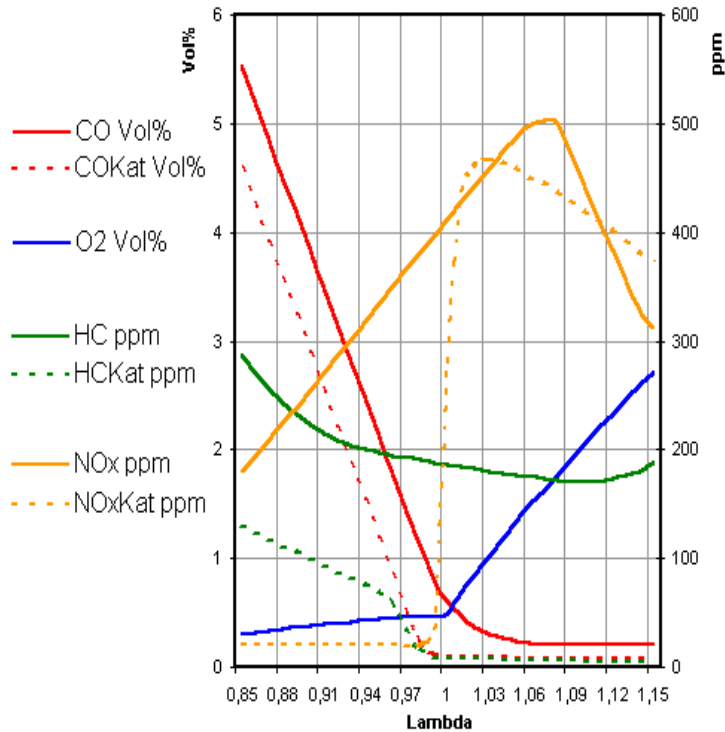
- Oxidációs reakciók:

- Redukciós reakciók:

A hármas hatású katalizátor átalakítási hatásfoka

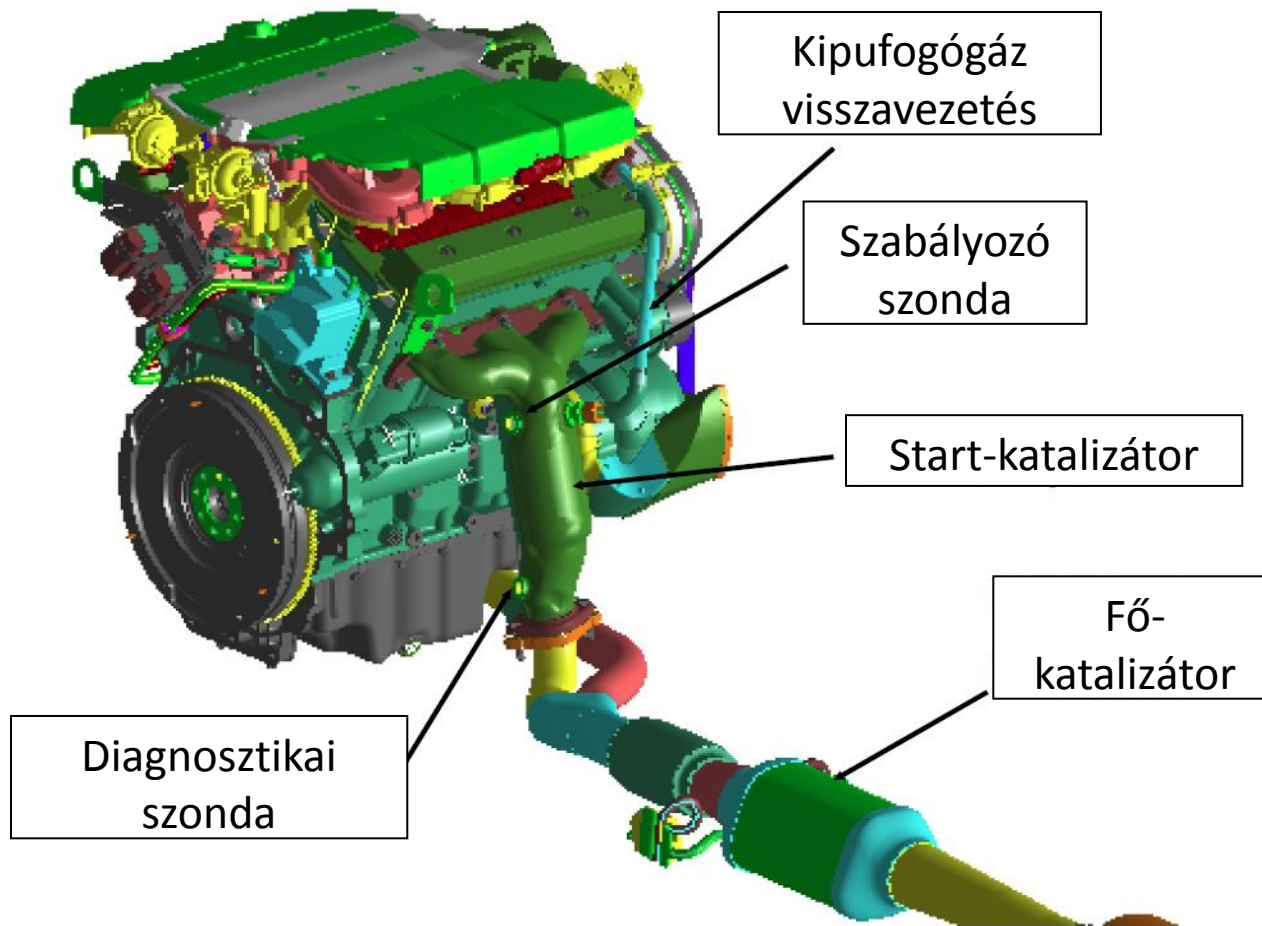

A jó katalizátor-hatásfokhoz pontos keverékszabályozás kell!

A hármás hatású katalizátor kivitelezése

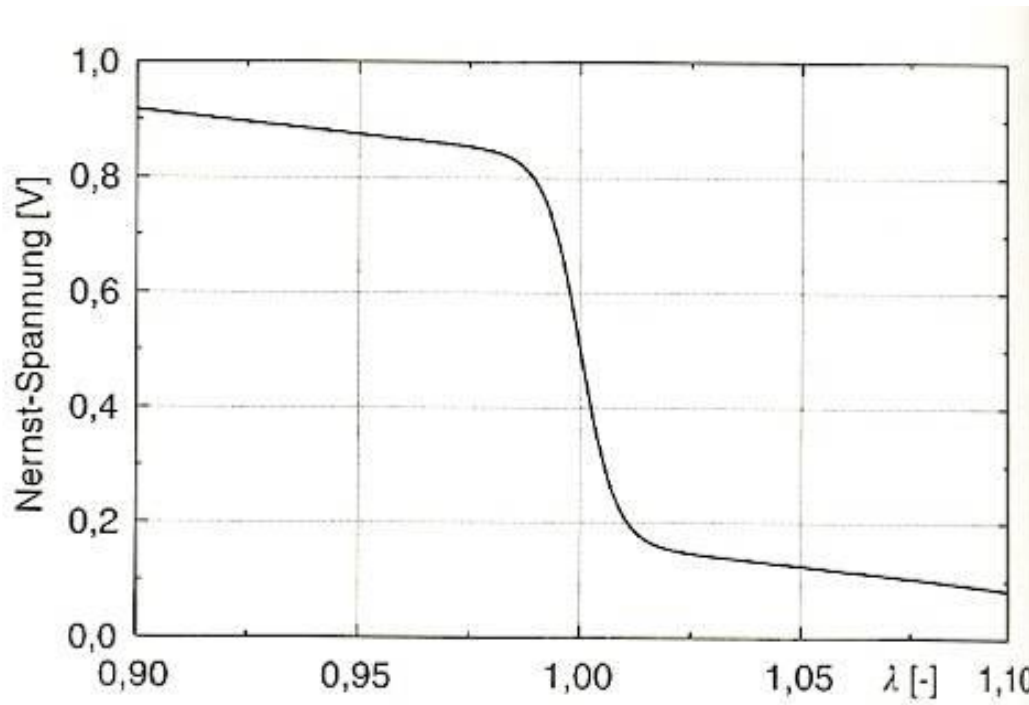
- 3-hatású katalizátor rendszer kipufogó-könyékbe építet start-katalizátorral

Lambda-szonda

- Oxigén-szonda (λ -szonda)

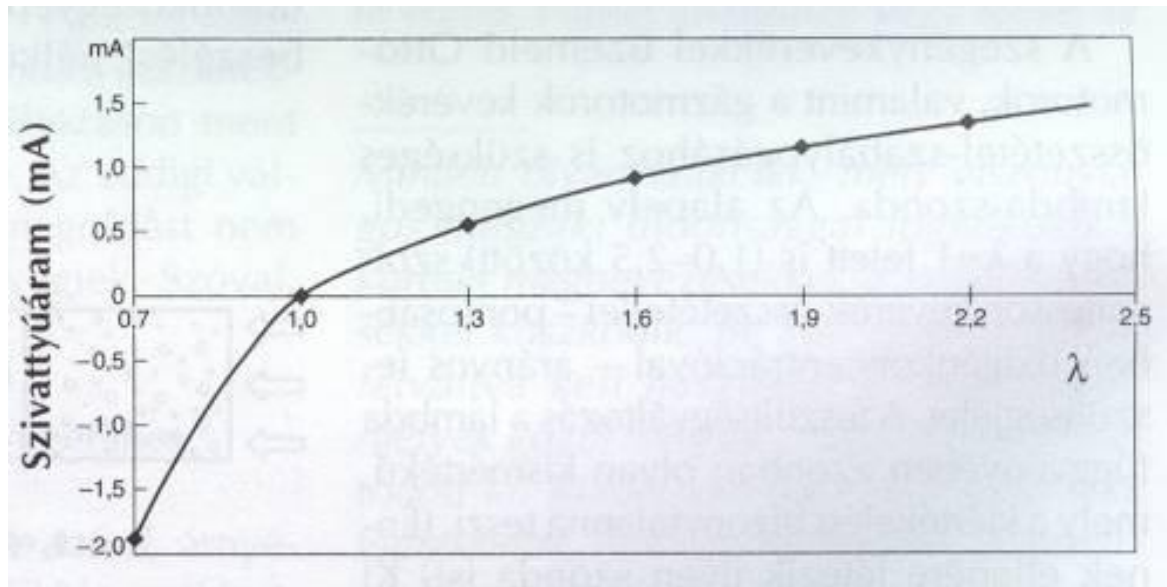
- A keverékképzés visszacsatoló jeladója (összetétel-szabályozás) $\rightarrow$ katalizátor hatékonysága miatt
- Kipufogógáz O_2 -tartalma $\rightarrow$ bemenő töltet összetétele
- Alapelv: szilárd elektrolitos oxigénion-vezetés (W. Nernst)
- A hagyományos λ -szonda karakterisztikája:

Lambda-szonda (5 vezetékes)

- Szélessávú λ -szonda (5 vezetékes)
  - Egy Nernst-szonda és egy ionszivattyú-cella kombinációja.
  - Referencia feszültségértéket hasonlít össze a Nernst-szonda jelével. Nernst-szonda fölé mindig megfelelő mennyiségű O_2 -t kell juttatni az ionszivattyúval.

•Szélessávú szonda karakterisztikája

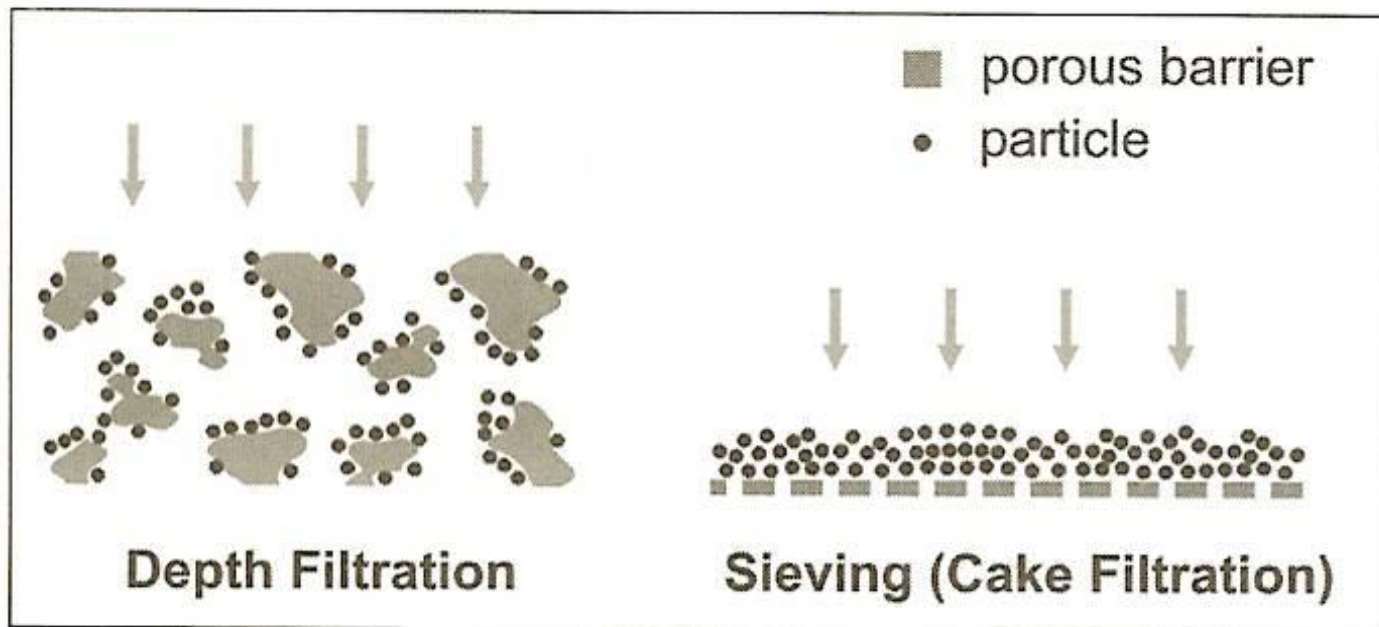
Részecskeszűrők (DPF)

Csoportosításuk

- A szűrés módja szerint
  - Zárt szűrési elvűek (fali átáramlásúak)
  - Nyitott szűrési elvűek (szabad átáramlásúak)
- A kipufogógáz előkezelés szerint
  - Oxidációs katalízis nélküliek
  - Oxidációs katalízissel működők (DOC)
- A regeneráció módja szerint
  - Aktív regeneráció utó-befecskendezéssel (pl. nyomástárolós befecskendező)
  - Aktív regeneráció adalékanyag befecskendezéssel
  - Aktív regeneráció villamos fűtéssel
  - Aktív regeneráció utánégetővel
  - Passzív, folyamatos regeneráció NO_2 -al, és DOC támogatással (CRT - Continuously Regenerating Trap)
  - Katalizátorral támogatott (CDPF – Coated Diesel Particulate Filter)

Részecskeszűrők (DPF)

- Szűrési eljárások
  - Mély- (térfogati) szűrés
  - Szita- (felületi) szűrés

Részecskeszűrők (DPF)

- Szűrési során történő áramlások: áramlás módja és a cellakeresztmetszet

– Fali átáramlású szűrő (a),

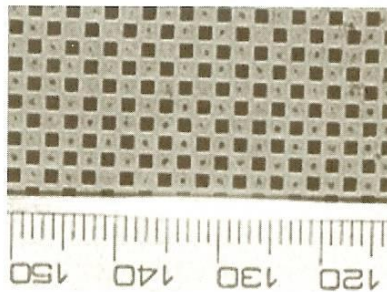
Szabad átáramlású szűrő (b)

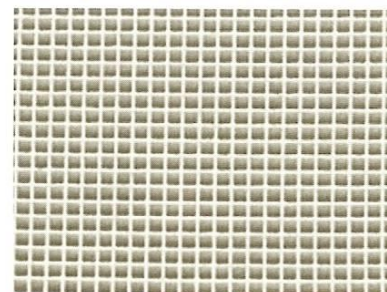
(a)

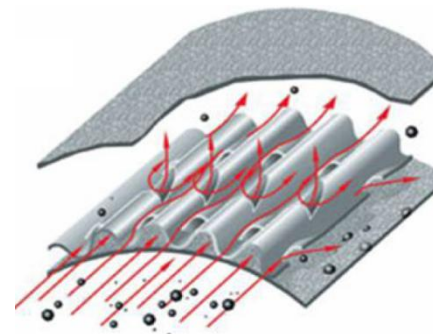
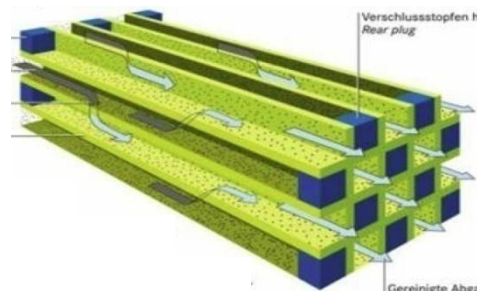
(b)

(a)

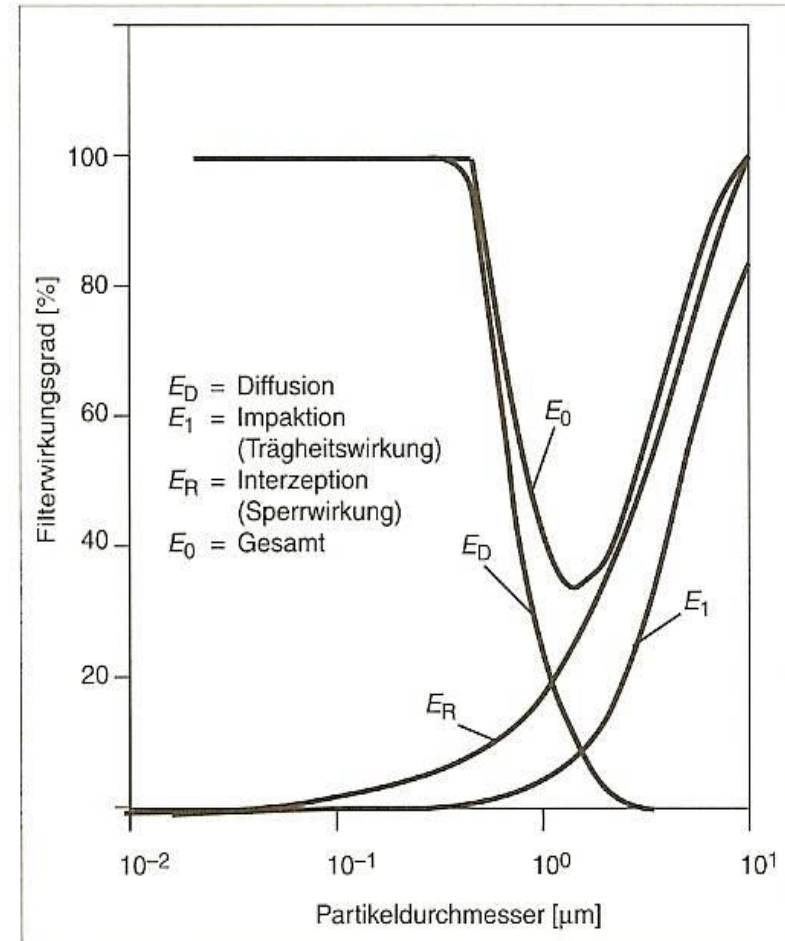
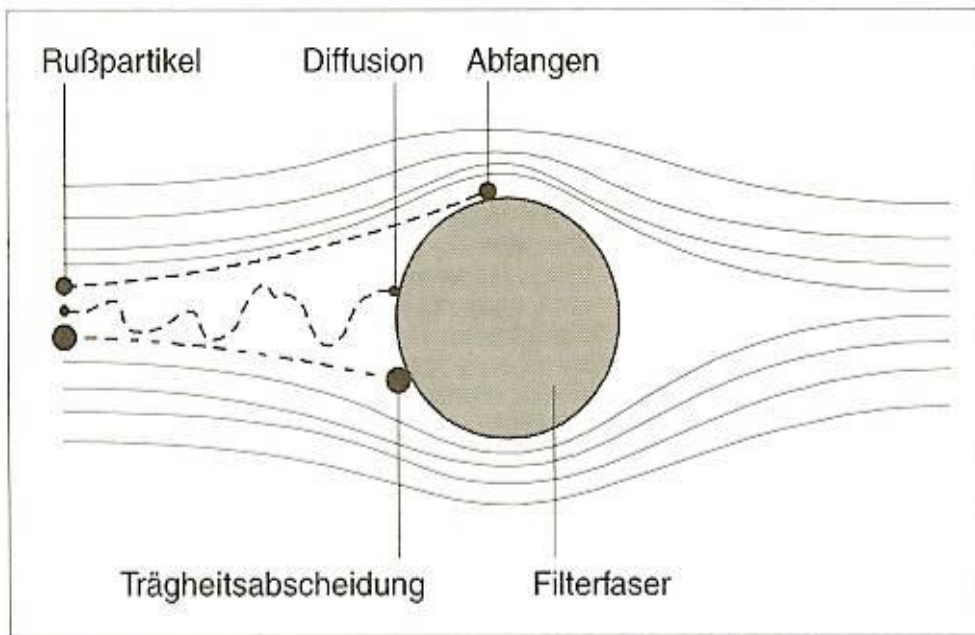

(b)

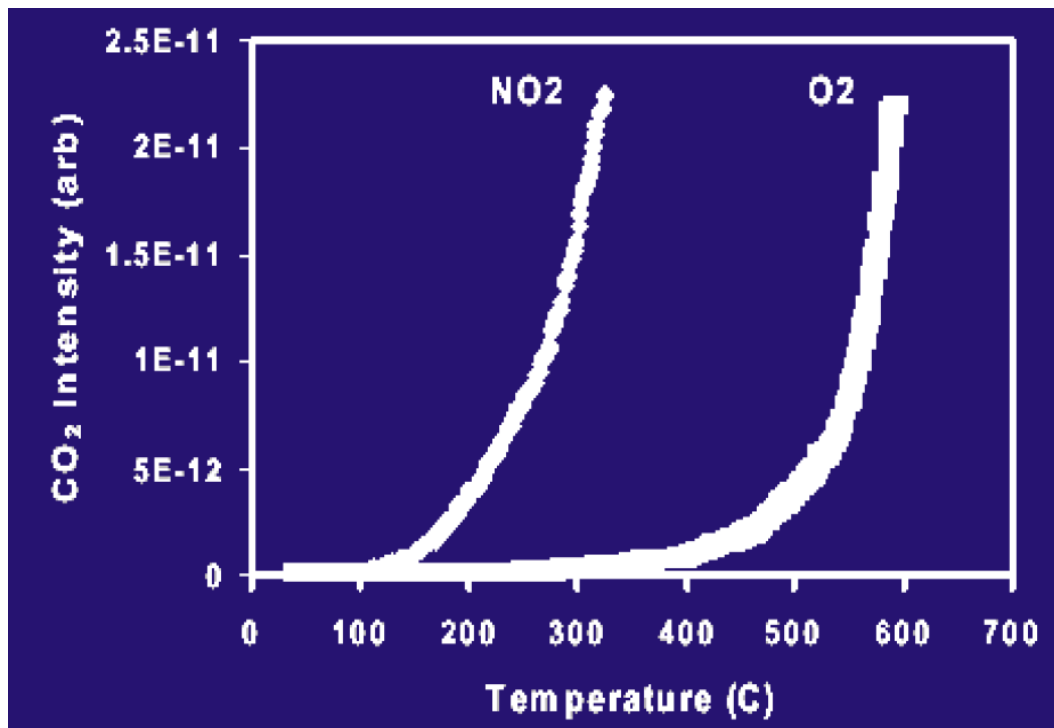
Részecskeszűrők (DPF)

- A szűrési alapelvek és hatásfokuk a részecskeméret szerint
  - Diffúziós hatáselv
  - Tehetetlenségi hatáselv
  - Felületi befogási hatáselv

Részecskeszűrők (DPF)

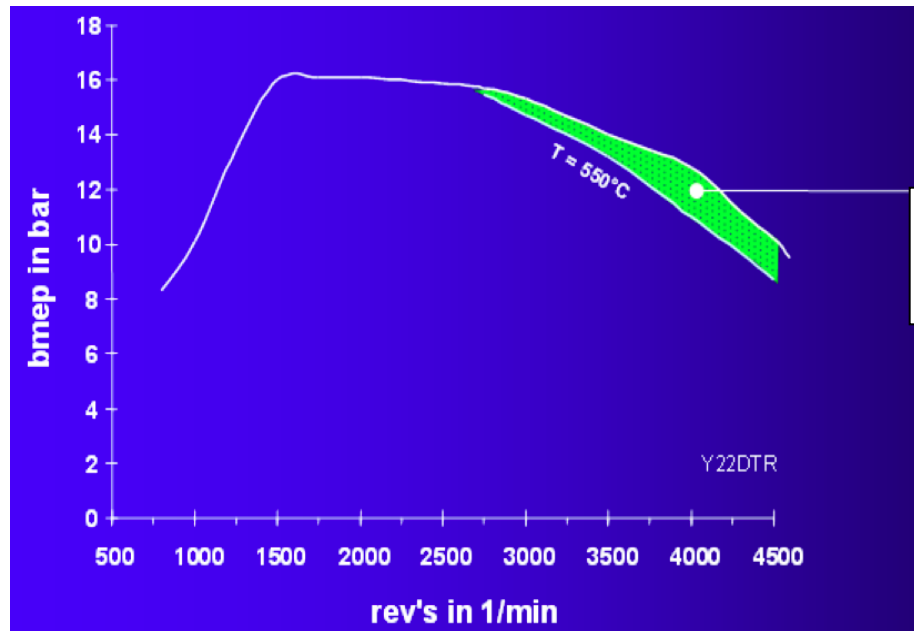
- A részecskeszűrők központi kérdése a regeneráció módja
  - Légfelesleg esetén a részecske (korom) oxidálható kb. 450 °C felett
  - Magas NO₂ kibocsátás esetén a kiégetési határhőmérséklet lecsökken kb. 250 °C-re

Részecskeszűrők (DPF)

- Az önműködő regeneráció tartománya

Önműködő
regeneráció

- A kiterjesztés módjai:
  - Utó-befecskendezés
  - Adalékolás
  - Katalitikus felületi bevonatok
  - Motorközeli elhelyezés
  - Kiegészítő villamos fűtés
  - Utánégető

Részecskeszűrők (DPF)

- Regenerációs eljárások

**Széria felszerelés, 1.
generáció**

Módja

Leírása

- Adalék-befecskendezéssel A koromkiégési hőmérséklet csökkentése

- Utó-befecskendezéssel Nyomástárolós befecskendezés esetén
- Katalitikus bevonattal CDPF, bevonat az oxidációs hőmérséklet csökkentésére (Pt, Pd)

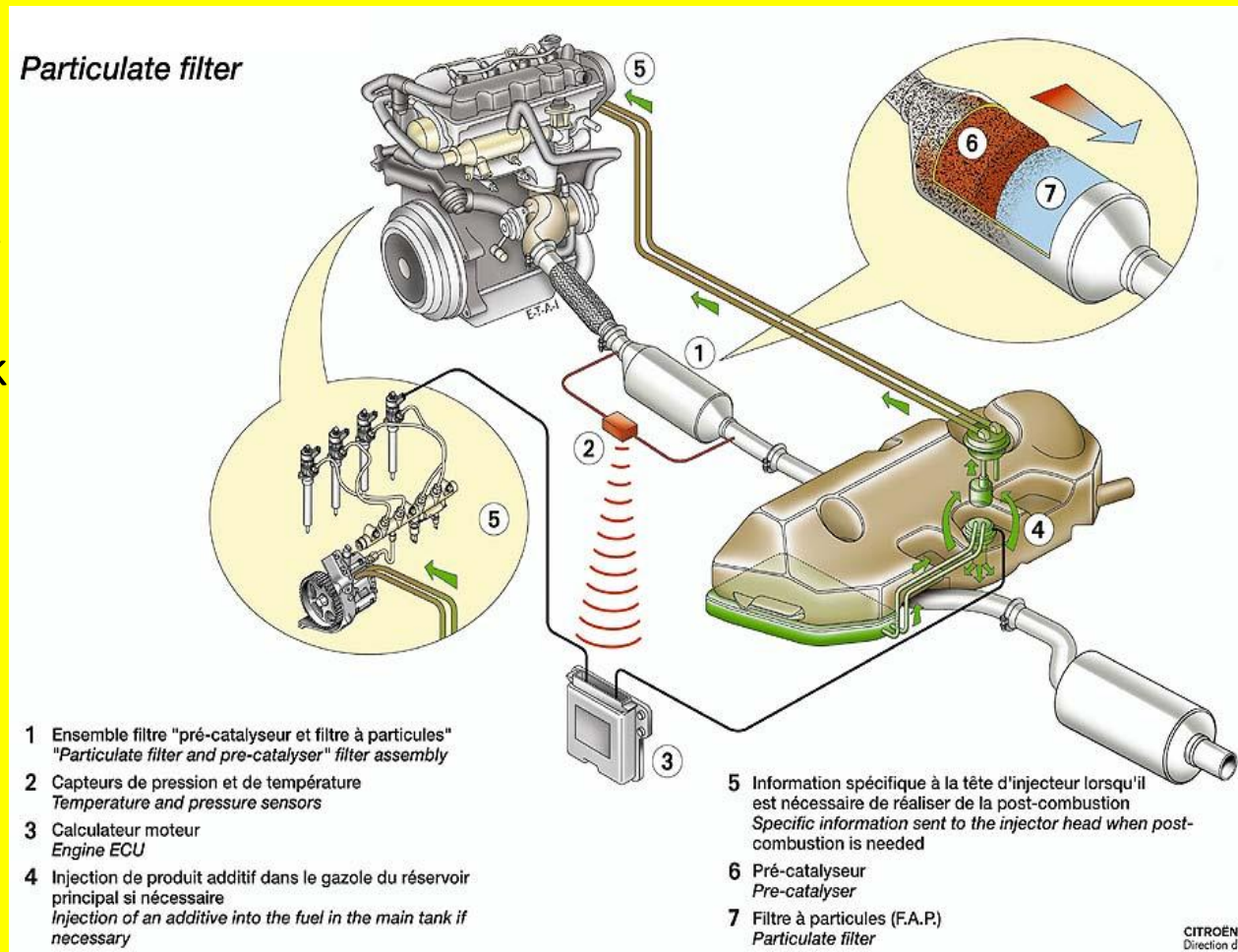
**Széria felszerelés, 2.
generáció**

- CRT (folyamatos reg.) NO₂ felhasználása a kiégetéshez
Alacsony kéntartalmú tüzelőanyagot igényel!
Működési tartománya: 200-400 °C
- Villamos fűtés Kiegészítő energiát igényel
- Utánégetés Láng/égőfejet igényel

**Utólagos
felszerelés**

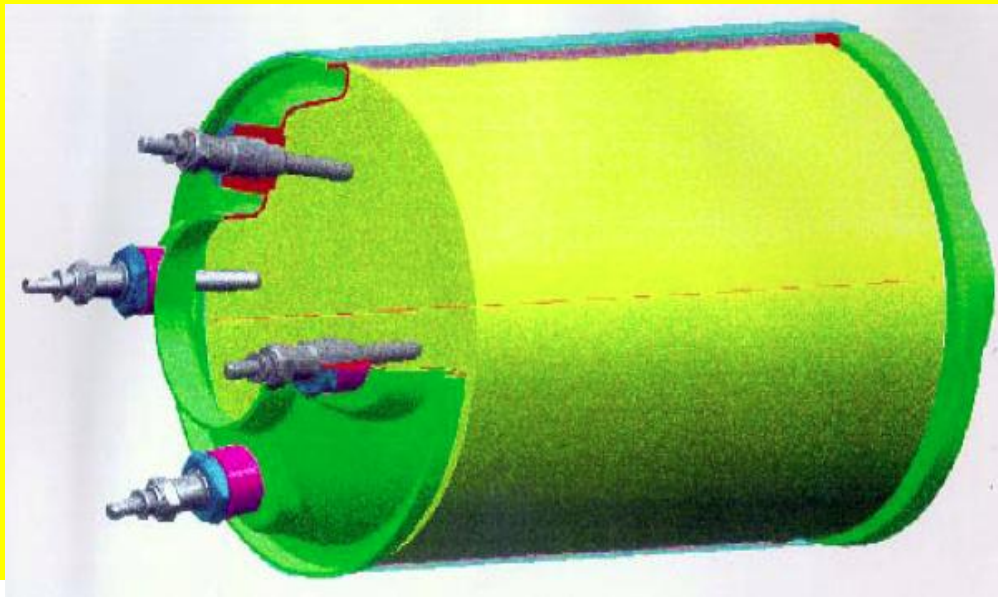
Részecskeszűrők (DPF)

- Adalék-befecskendezés
- Konceptiós elemek
  - Utóbefecskendezés
  - Oxidációs kat. és SiC hordozójú DPF
  - Cérium alapú adalék (37.5 ml / 60l tü.a.)
  - 5l-es adaléktartály (80000 km)
  - DPF regeneráció: 300-400 km-enként, néhány percig (dp mérés)
  - Részecskeszűrőtisztítás: 80000 km-ként

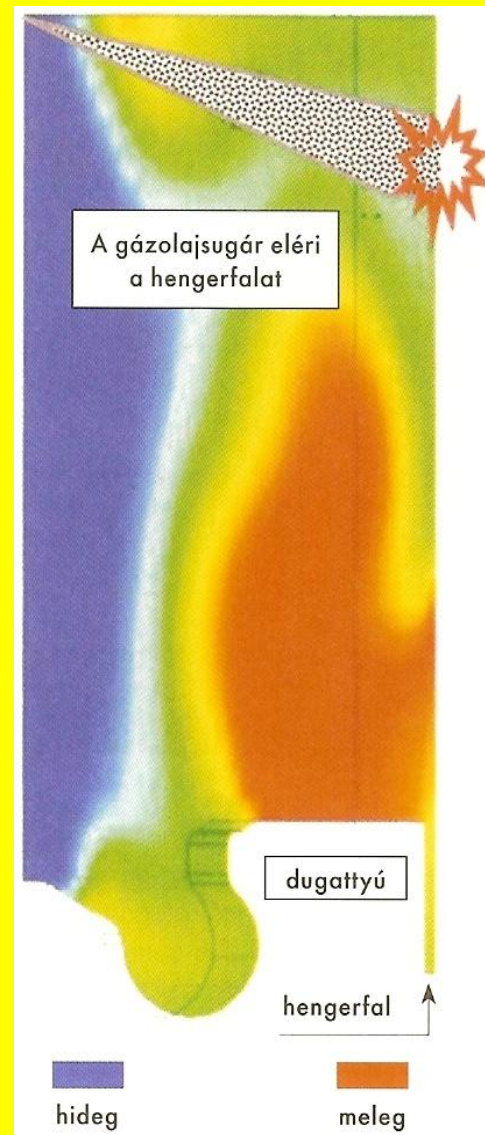
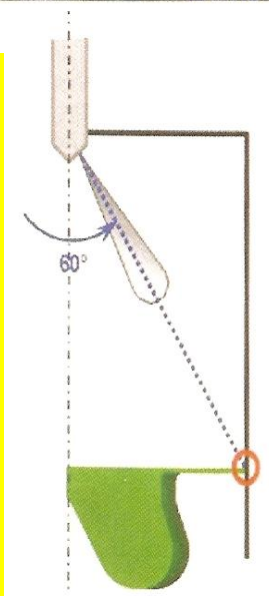
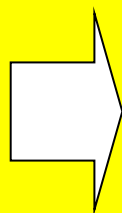
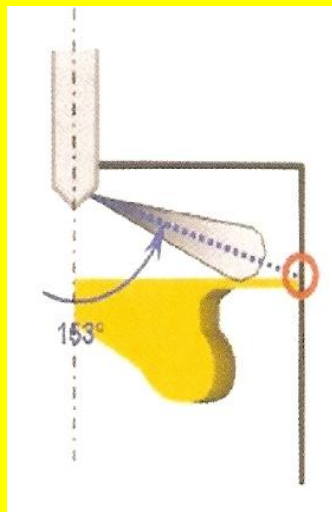
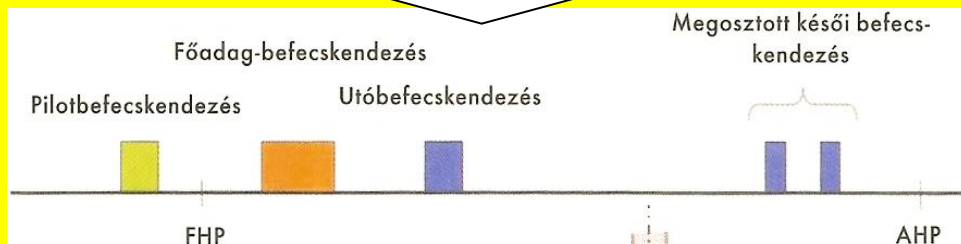
Részecszeszűrők (DPF)

- Regeneráció villamos fűtéssel
- Konceptiós elemek
  - Az izzítógyertyák helyi koromgyulladásához vezetnek
  - A tüzelőanyag kései befecskendezésével a fenti hatás tovább erősödik
  - A hőmérséklet jelentősen nő, így a kiégetés lehetővé válik

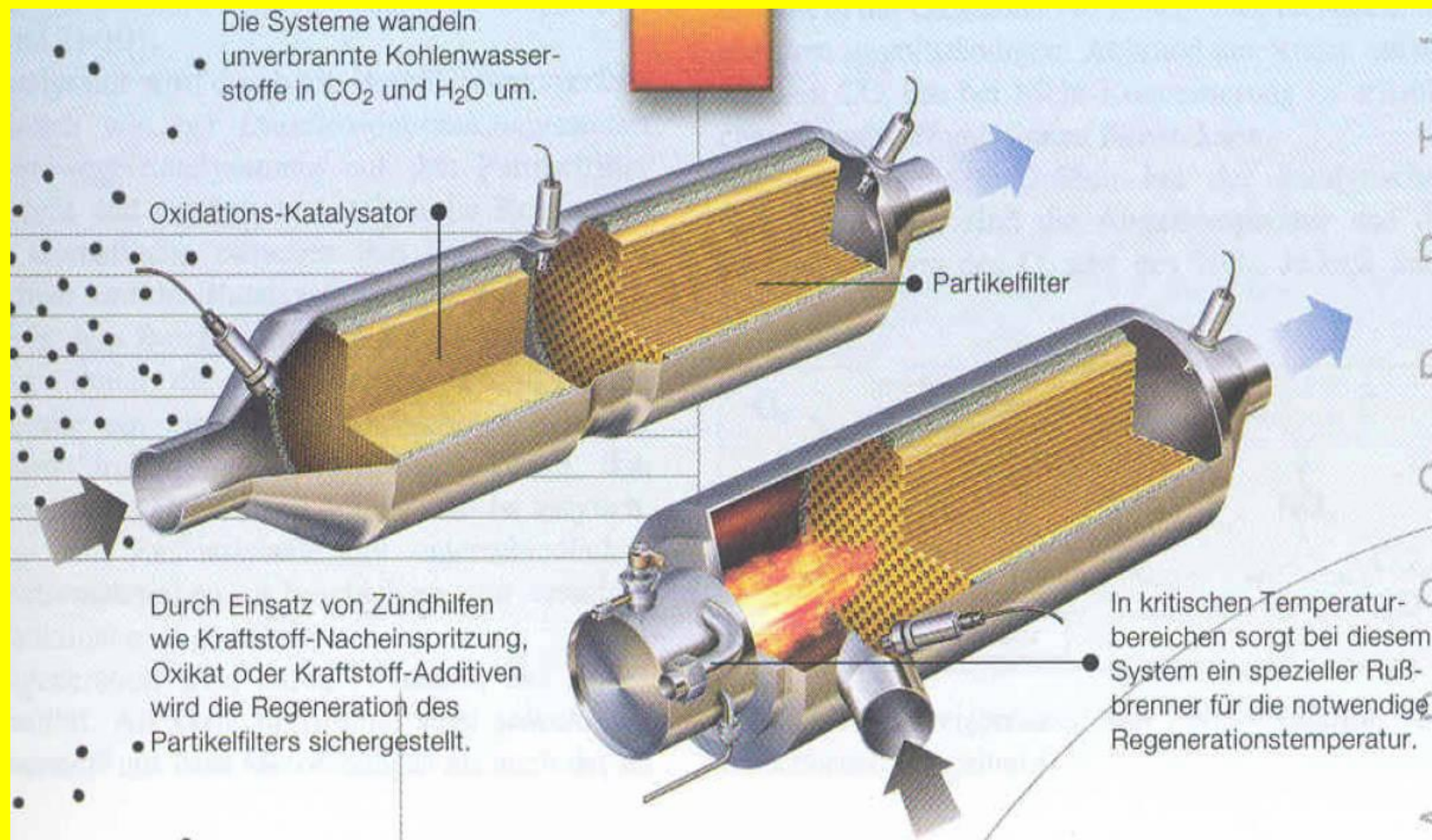
Késői utóbefecskendezés káros hatása

- Kenőoljahígulás és csökkentése

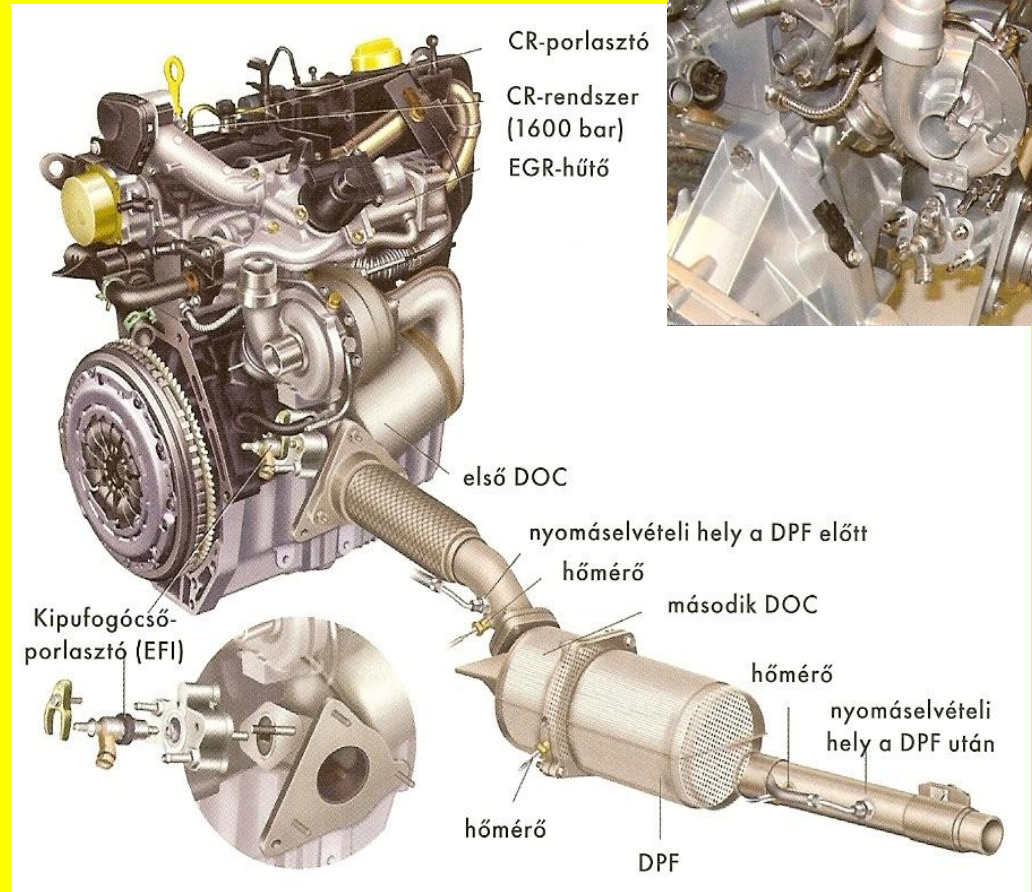
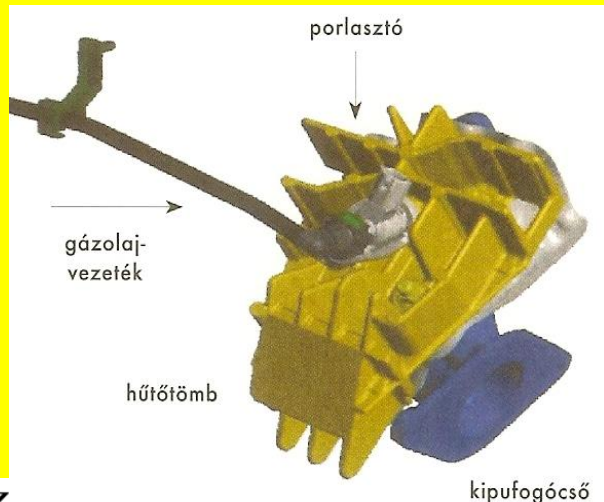
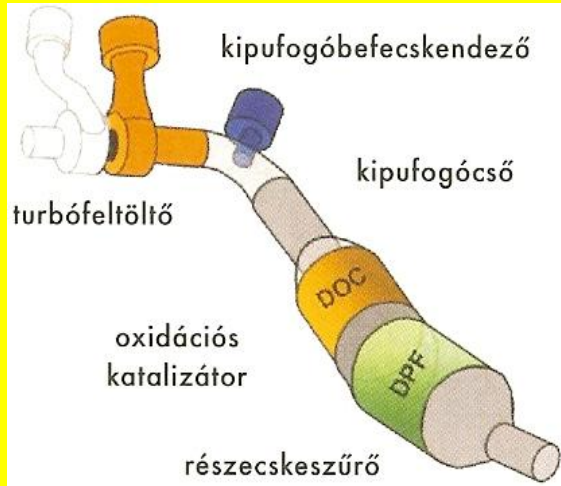
Részecskeszűrők (DPF)

- Utánégető

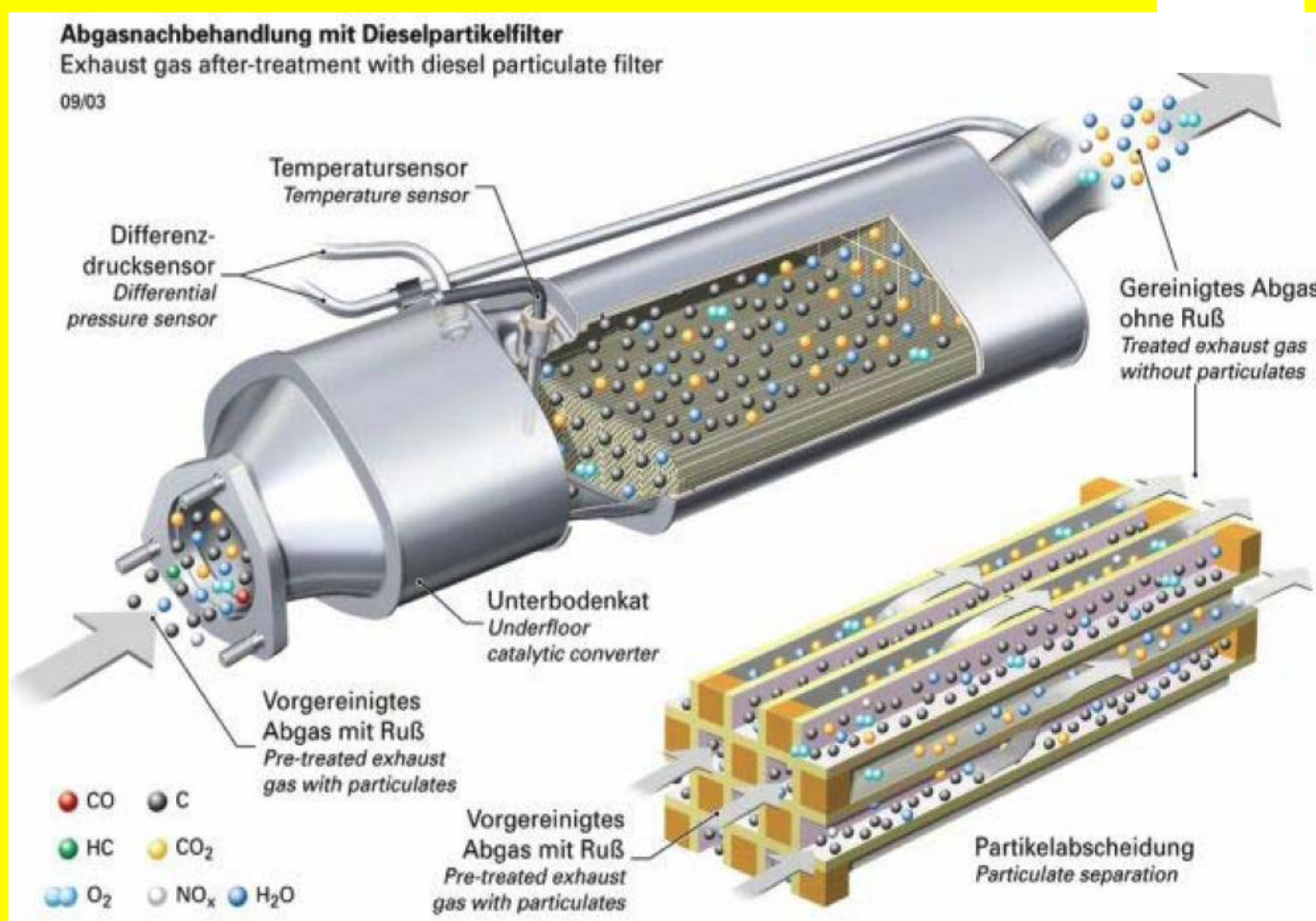
Részecskeszűrők (DPF)

- Kipufogócső befecskendezés/Után-égetés

Részecskeszűrők (DPF)

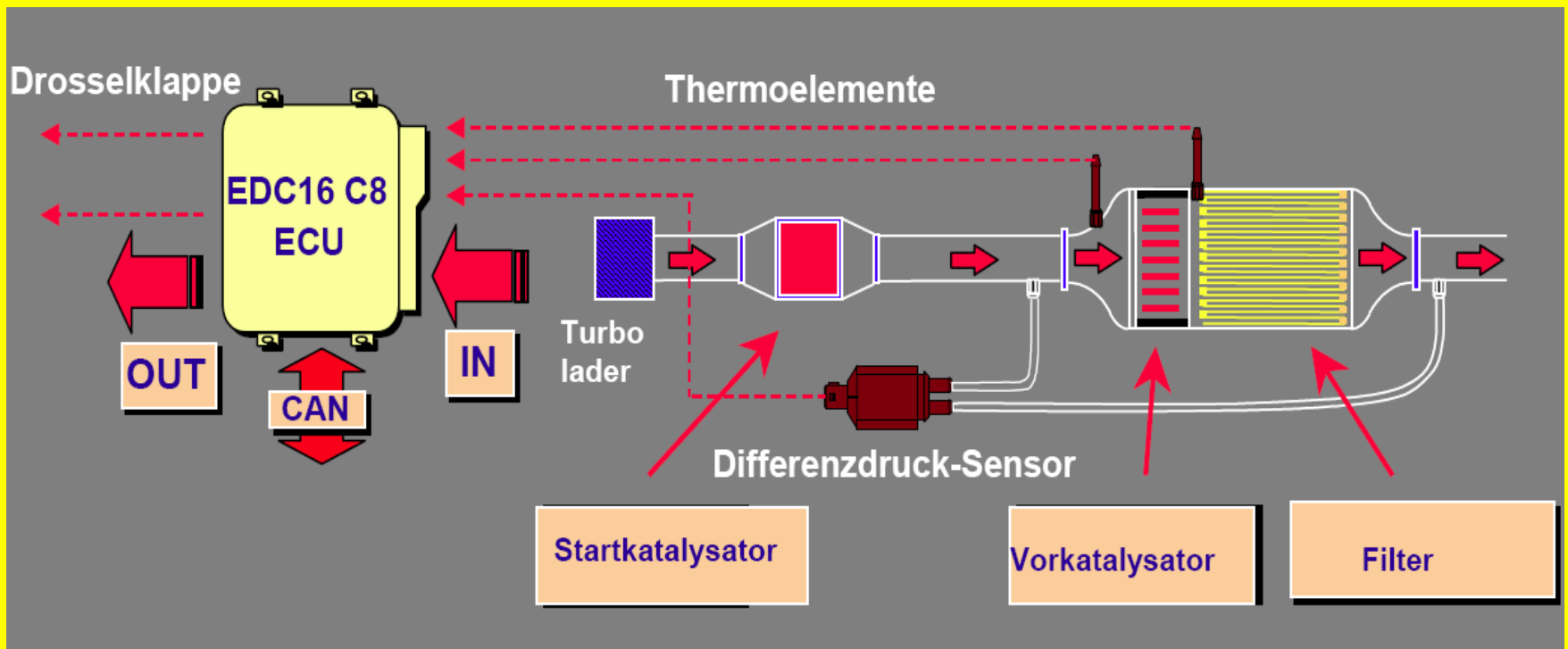
- DOC és DPF kombinációja

Részecskeszűrők (DPF)

- DOC/DPF szabályozás elemei

Részecskeszűrők (DPF)

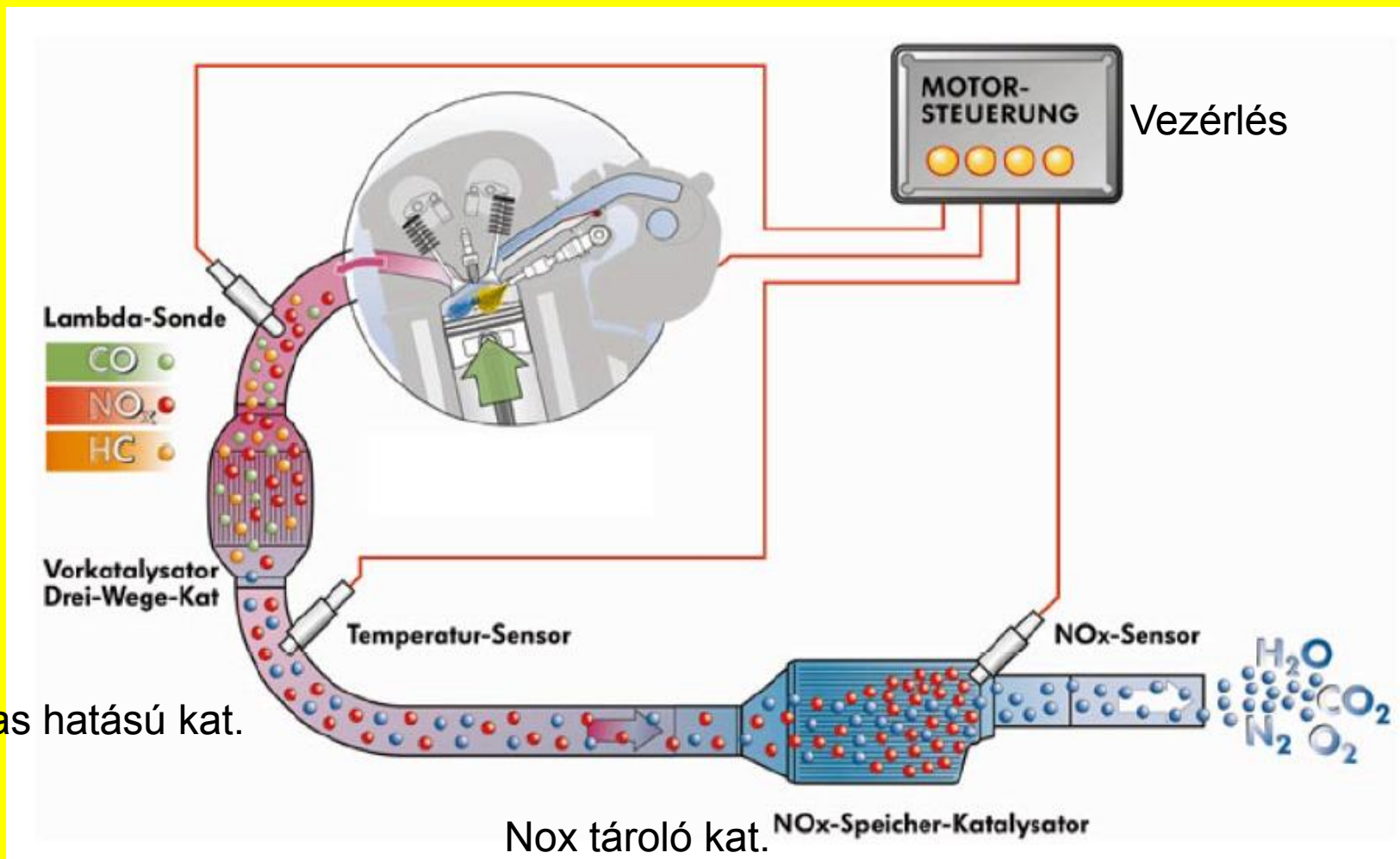
- A részecsketerhelés meghatározása
  - Nyomáskülönbség (Δp) méréssel:
Előre felvett jellegmezőből a Δp , a kipufogógáz-légáram és annak hőmérséklete alapján meghatározható a megkötött részecskék tömege
  - Megkötött részecske mennyiségének becslésével, a nyers emisszió integrálásával
  - A mért és becsült értékek összevetése felhasználható a hibamódok detektálására
- Regeneráció indítása:
  - A mért vagy becsült részecsketömeg meghalad egy megadott határértéket

NO kezelése – DeNOx rendszerek

Kritérium	NO _x -tároló katalizátor	SCR-eljárás
Maximális átalakítás mértéke	>90%	>90%
Üzemi hőmérséklettartomány	200-500 °C	175-550 °C
Tartós maximális hőmérséklet	700-800 °C	800-850 °C
Tüzelőanyag-fogyasztás többlet	Százalékos tartományban!	Csekély
Kiegészítő üzemanyag	Nem szükséges	Szükséges
Motorvezérlő beavatkozási igénye	Szükséges	Nem szükséges
Tüzelőanyag igény	Kénmentes (<10ppm)	Hagyományos
Működés teljes terhelésnél	Nem lehetséges	Lehetséges
Helyszükséglet	Katalizátor	Katalizátor+adagoló rendszer

NO_x-tároló katalizátor

- Rendszerfelépítés (Otto DI)

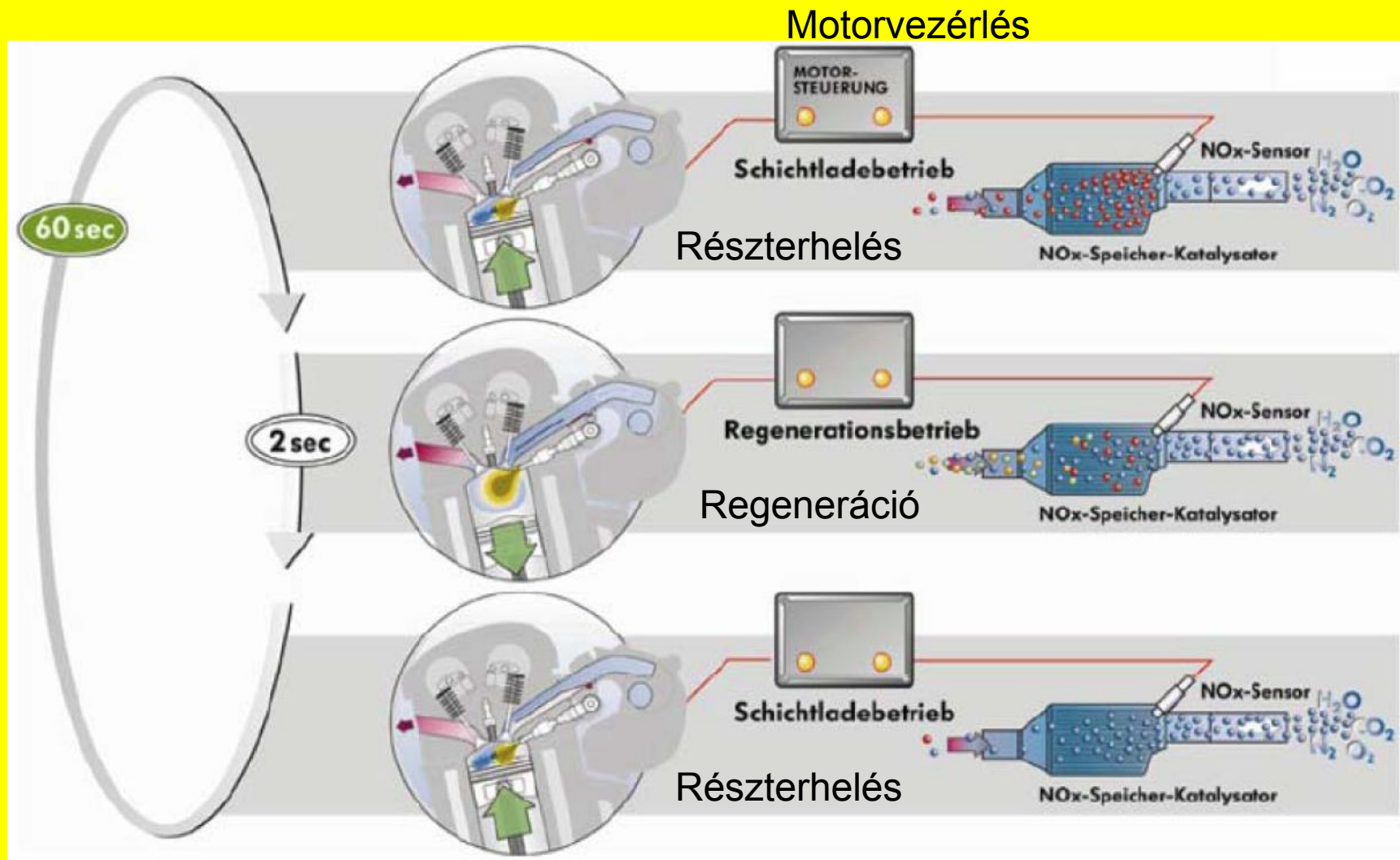

3-as hatású kat.

Nox tároló kat. NOx-Speicher-Katalysator

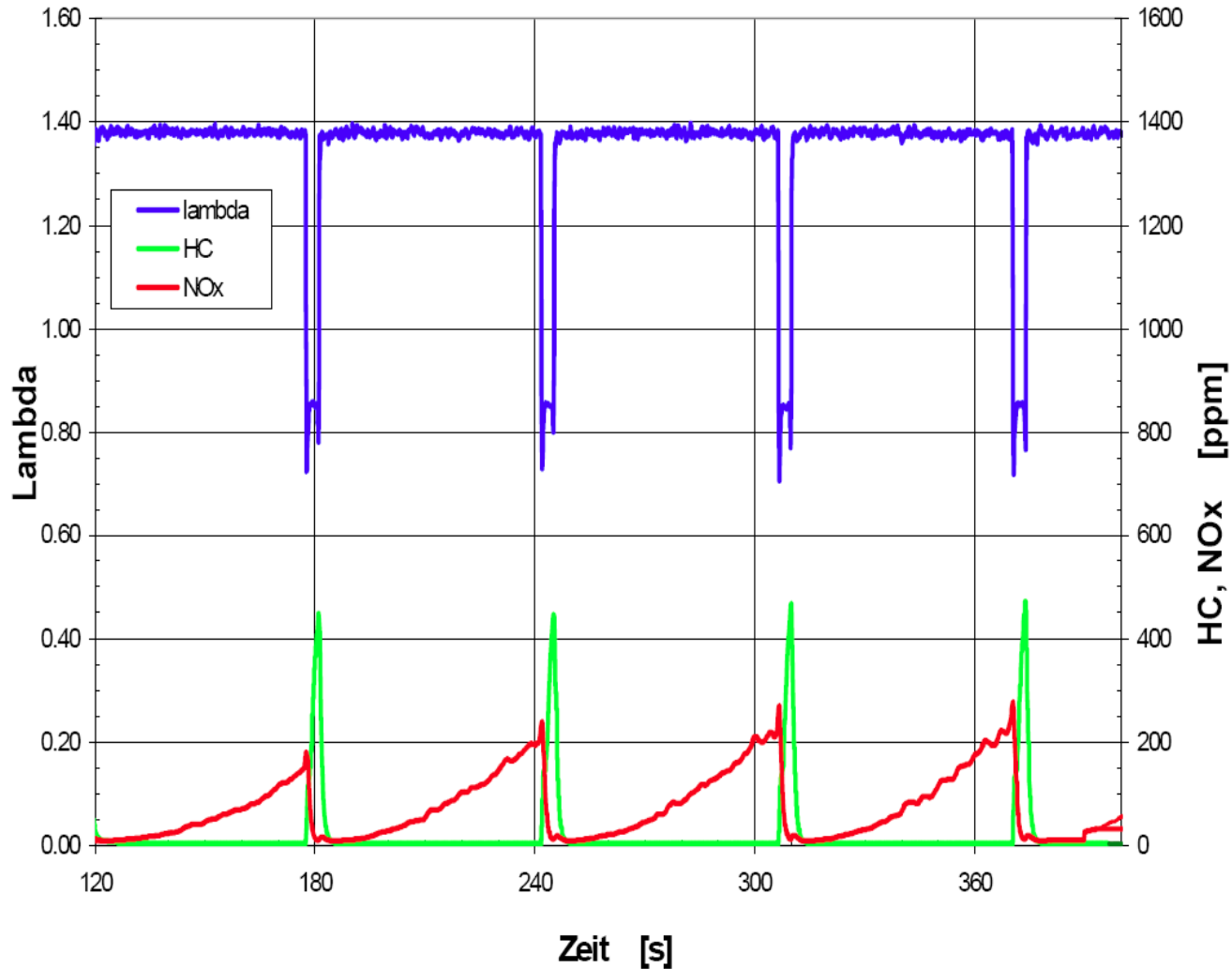
NO_x-tároló katalizátor

- Üzemállapotok

NO_x-tároló katalizátor

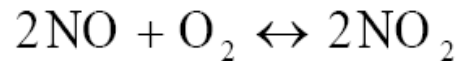
- A periodikus regeneráció

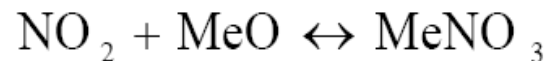
NO_x-tároló katalizátor

- A tároló katalizátor reakciói általános tároló

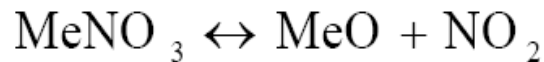
1. Oxidáció

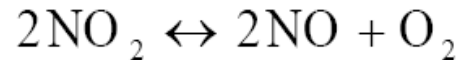
2. Tárolás

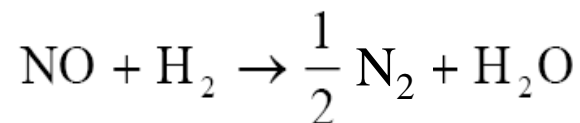
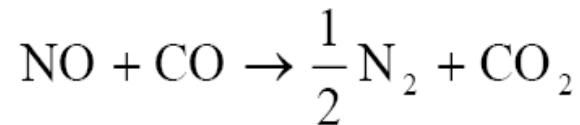
3. Kiürítés

4. Részleges redukció

5. Teljes redukció

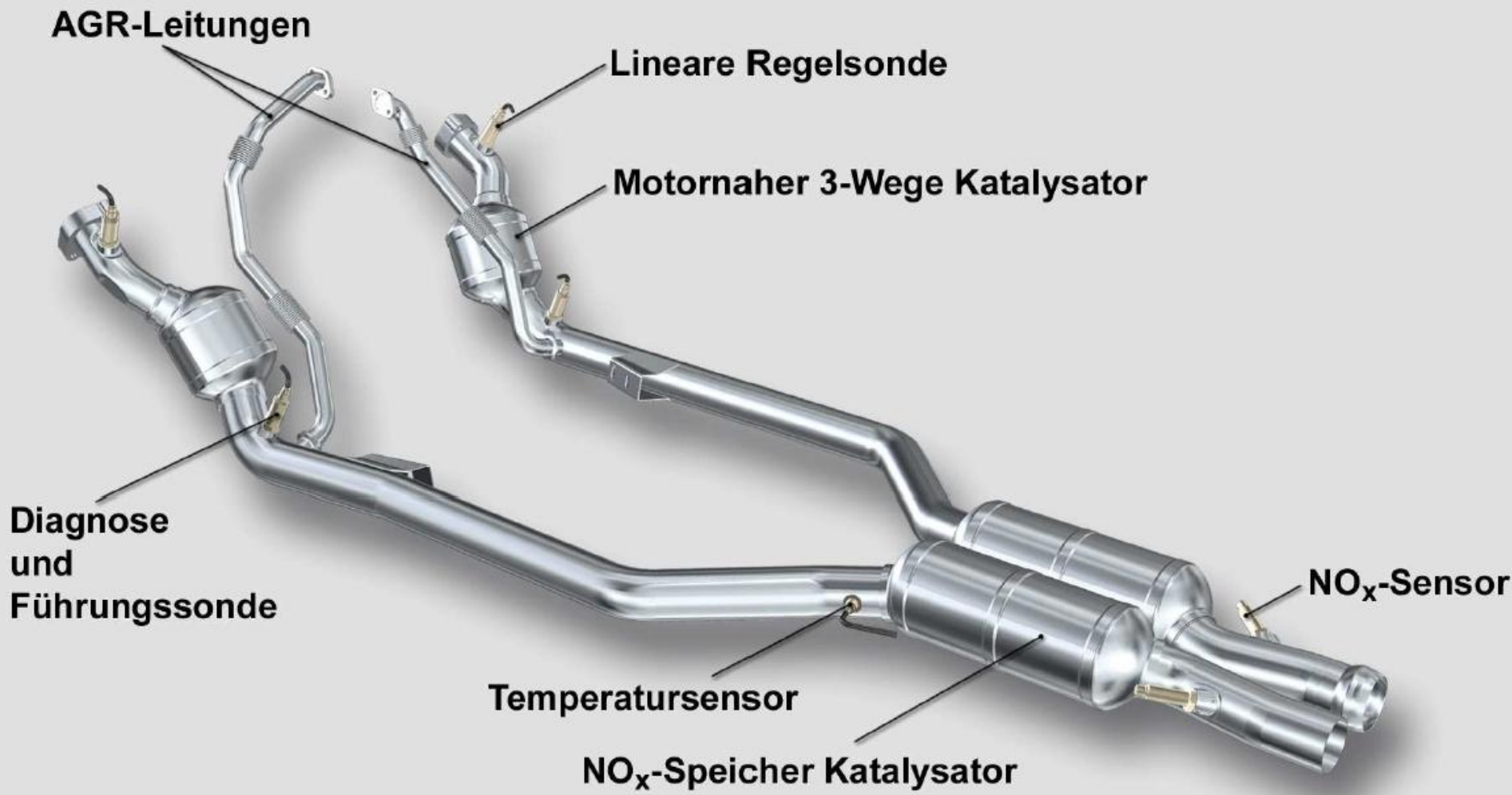

Hosszabb szegénykeverékes üzem

Légfelesleg váltás

Rövid dús keverékes üzem

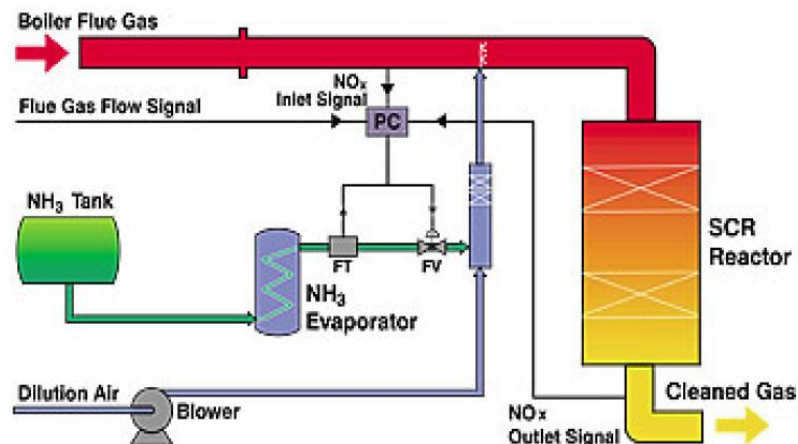
No_x-tároló beépítése

SCR katalizátor

- SCR = A nitrogén-oxidok szelektív katalitikus redukciója
- Katalitikus anyag: Vanádium-pentoxid (V_2O_5)
- Az 1970-es évek óta standard eljárás az erőművi kipufogógázok NO_x mentesítésében
- Redukciós anyag: Ammónia (NH_3) - mérgező!
- Lehetséges ammóniaképző hordozók:
  - Ammónium-karbamát ($NH_2CO_2NH_4$)
  - Szilárd karbamid ($(NH_2)_2CO$)
  - Karbamid vizes oldata – AdBlue ($(NH_2)_2CO+H_2O$)

SCR katalizátor

- Az SCR katalizátoros rendszer kémiai reakcióinak áttekintése

